

www.lpc.cdsts.ir

چالش ها و ارائه راهکار حقوقی در ادله اثباتی سنتی و الکترونیکی در حقوق ایران و آمریکا

نویسنده اول : نرگس واضح مبارکی

1. دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

ایمیل: nvmnvm@chmail.ir

نویسنده دوم: دکتر علی روانان

2. عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

ایمیل: aliravanan@yahoo.com

چکیده

داده های مندرج در اینترنت و دنیای مجازی در صورتی که صحت انتساب آنها به اشخاص حقیقی یا حقوقی اثبات شود می تواند به عنوان ادله در دعاوی مطرح شوند. در رسیدگی های قضایی، قانونگذار هم آیین رسیدگی به دلایل و هم قواعد ادله اثبات دعوا را مشخص کرده. امروزه ادله اثبات الکترونیکی نظیر سند الکترونیکی، امضای الکترونیکی، اقرار یا شهادت الکترونیکی و غیره در دادرسی الکترونیکی تاثیر بسزایی داشته، زیرا همانند ادله سنتی در فرایند دادرسی موثر بوده، سبب تسهیل کشف حقیقت شده و مزایای بی شماری از جمله حفظ نسخه اصلی و ضعیف بودن احتمال نابودی آنها و البته امکان بازیابی و غیره دارد و در کنار ادله سنتی و یا حتی به طور مستقل می تواند در فرایند دادرسی تاثیر بسزایی بگذارد. نحوه جمع آوری و البته استناد به داده ها نیز از همان چهارچوب ادله سنتی پیروی می کند مگر در برخی از موارد خاص و استثنایی که نظام مخصوصی برای جمع آوری و یا استناد به ادله الکترونیکی تعریف شده باشد. هدف قانون ادله، ایران و آمریکا در به دست آوردن مدرک معتبر یکی است. قابلیت اطمینان شواهدی که به صورت الکترونیکی تولید می شوند به سیستم قابل اعتماد بستگی دارد. چنین شواهدی بدون شهادت شفاهی قابل پذیرش است. از سوی دیگر، اسنادی که در آن داده ها توسط انسان ذخیره می شود، توسط شخصی که داده ها را تهیه کرده است یا از طریق شخصی که از نحوه ذخیره و نگهداری داده ها آگاهی دارد، به عنوان یک مدرک معتبر در دادگاه پذیرفته شده است.

کلمات کلیدی: بررسی تطبیقی، دلایل الکترونیکی، ادله اثباتی سنتی، حقوق ایران و آمریکا.

مقدمه:

امروزه به واسطه رشد فناوری ها و تکنولوژی ها، محیط الکترونیکی از جنبه های مختلف، بسیار بیش از پیش کاربردی شده و به تبع این در اختیار همگان قرار گرفته است و در قالب شبکه های اجتماعی، پایگاه های الکترونیکی و دیتا های مرکزی، بسیاری از امور دولتی نظیر بانک و یا اطلاع رسانی ها و خبرگزاری ها و ارتباطات و حتی امور قضایی و رسیدگی و ادله اثبات دعوی به این محیط منتقل شده و از آن بهره برداری می گردد (فلاح، 1400). منشا بسیاری از اختلافات و دعاوی، جهل به حق و تجاوز از حق است. در دعاوی قضایی شناخت حق به تنهایی برای صاحب حق مثمر ثمر نیست، بلکه مدعی حق، باید آن را اثبات کند و در عالم حقوق، تا حقی ثابت نشود، فاقد ارزش است. از آنجایی که وسیله اثبات حق، دلایل است، پس دلایل مکمل حق می باشند و شناخت آنها از ارزش و اهمیت ویژه ای در حقوق قضایی برخوردار می باشد (اسدی، 1397). کارشناسی، از مهم ترین و پرکاربردترین ادله اثبات دعوا است که به طور گسترده در دعاوی واجد جنبه های فنی و تخصصی، در غالب پرونده ها مورد استفاده قرار می گیرد. به این ترتیب که طرفین در مقام اثبات ادعای خود و دادرس جهت فهم امور موضوعی پیچیده باید به کارشناس رجوع نمایند (بهرامی، 1396). یکی از رهاورد های مهم فناوری اطلاعات، تحول در رژیم سنتی ادله اثبات دعوا است. در نظام ادله اثبات دعوی اکثریت مطلق کشور های جهان، پس از اقرار، دلایل کتبی یا نوشته از اهمیت غیر قابل انکاری برخوردار هستند، به نحوی که بیشترین استفاده را در مقام استناد یا دفاع از دعوا دارند. فناوری اطلاعات به دلیل ویژگیهای فنی خود به طور محسوس از گردش کاغذ و دلایل کاغذی می کاهد. بدیهی است این فناوری قادر به حذف گردش کاغذ نیست، ولی دامنه آن را روز به روز کاهش خواهد داد (زر کلام، 1382). در هر نظام حقوقی، به منظور تسهیل دادرسی و کشف حقایق، اصول و قواعد خاصی راجع به ادله اثبات دعوا وضع شده که بیشتر براساس باور ها، عقاید مذهبی و سیاست های اقتصادی متخذه هر کشوری تنظیم گردیده است (شهبازی نیا، 1399). در حقوق ایران، مقررات ادله اثبات دعوا هم در قوانین ماهوی و هم در قوانین شکلی مورد بحث قرار گرفته است. (طباطبایی، 1400). در کشور آمریکا نیز علی رغم اینکه وضعیت حقوقی از منطقه ای به منطقه دیگر متفاوت بوده و این کشور بصورت فدرال اداره می گردد لکن به علت قدمت تاسیس قوانین مربوط به جرایم رایانه ای و امورات وابسته به آن که مصوب سال 1983 میلادی می باشد و نیز با توجه به سابقه وجود چنین پرونده هایی در محاکمه آن کشور و نیز جایگاه ادله الکترونیکی در اثبات جرایم، جایگاهی بسیار مستحکم و قوی تر نسبت به قوانین جدید التصویب در نظام قضایی ایران از حیث تقنین و نیز فرهنگ و نظام قضایی دارد (روحی مستعلی بیگلو؛ فاطمی، 1395).

مفهوم ادله اثبات دعوا:

اصطلاح ادله اثبات دعوا از سه واژه: « ادله»، « اثبات» و « دعوا» ترکیب شده است. برای درک بهتر مفهوم این اصطلاح، لازم است در ابتدا هر یک از واژه های مزبور، جداگانه مورد تعریف قرار گیرند:

الف) ادله (و نیز دلایل) جمع دلیل است. دلیل در زبان فارسی به معنای: رهنما، نشان و علامت است. اما اصطلاح حقوقی، برای آن، تعریف های مختلفی گفته شده اند؛ از جمله این که:

1. دلیل، « عبارت از عامل اثبات حقیقت امری است که مورد ادعای یکی از اصحاب دعوا و انکار دیگری باشد.» بر این اساس، ادله هم شامل ادله ی خاص؛ مانند اقرار، سند، گواهی و قسم می شود و هم شامل ادله ی عام، یعنی اوضاع و احوال خاص و وسایلی که برای

اثبات ادعا مورد استفاده قرار می گیرند؛ مثل اماره (تحقیق محلی، معاینه ی محل و کارشناسی). لیکن ایرادی که این تعریف دارد، این است که دلیل، الزاما عامل اثبات مورد ادعا نیست؛ زیرا چه بسا دلایلی داریم که به اثبات ادعای مدعا نمی انجامد. به طور مثال، اگر چنان چه شهودی که از طرف مدعی برای اثبات دعوا شهادت داده اند، توسط دو شاهد عادل جرح می شوند، در این جا دو شاهد را می توان اسما بینه به حساب آورد، ولی موجب اثبات ادعایی نمی گردد.

2. آنچه وجدان دادرس را در اثبات ادعا قانع کند، در علم حقوق اصطلاحا دلیل نامیده می شود؛ اما در عرف، دلیل به چیزی می گویند که امری را ثابت کند « در این تعریف، بر جنبه ی اقناع وجدان دادرس به عنوان عنصر مقدم دلیل، تکیه شده است. در حالی که هیچ لزومی ندارد دلیل حتما بتواند وجدان قاضی را اقناع کند؛ زیرا قاضی در موارد زیادی، بدون این که اقناع وجدان حاصل کند براساس ادله ی خاصی به فصل خصومت می پردازد.

3. هنگامی سخن از دلیل می شود که رویدادی رهنمون حرکت عقل به سوی واقع شود. به بیان دیگر، هر گاه عقل از نشانه های یافته خود بتواند به امری مجهول پی ببرد، آن نشانه را دلیل می گویند، خواه رویدادی خارجی باشد یا حکمی از قانون. به همین دلیل است که گاه دلیل مرادف با برهان و قیاس نیز به کار برده می شود. « این تعریف، شبیه تعریف علمای منطق از دلیل است که می گوید: « هر چیزی که ذهن انسان را متوجه چیزی دیگر کند دال خوانده می شود و شیء دوم را مدلول گویند و عملی که انجام گرفته است دلالت نامیده می شود.»

4. تعریف قانونی: « دلیل عبارت از امری است که اصحاب دعوا برای اثبات یا دفاع از دعوا به آن استناد می نمایند.»

ب. اثبات

اثبات، مصدر متعدی باب افعال از ریشه « ثبت »، در لغت به معنای ثابت گردانیدن، یا برجا کردن، ثابت کردن و وجود امری، حکم کردن به ثبوت چیزی و ایجاب مقابل نفی است. در فقه، عبارت است از: ثابت کردن حق (ادعا) با توسل به ادله ی اثبات شرعی در نزد قاضی جامع الشرایط، در حقوق نیز از « اثبات »، تعریفی نزدیک به همین مضمون ارائه گردیده و گفته شده است: « اثبات، عبارت است از اقامه ی دلیل در محضر دادگاه به نحوی که در قانون تعیین گردیده و دلالت بر وجود یک واقعه ی قانونی می کند که آثار خاص خود را دارد.»

ج. دعوا

دعوا در لغت به معنای طلب (و خواستن) است؛ اما در اصطلاح، حقوق دانان، تعاریف مختلفی از آن ارائه داده اند؛ از جمله این که:

1. دعوا، یعنی « خواستن چیزی به زیان دیگری به رسم منازعه » یا عبارت است از نسبت دادن یک شیء به نفس خود در حال منازعه؛ مثل این که بگوید: این چیز مال من است، و یا خبر دادن از حق است بر ضرر دیگری در نزد حاکم.

2. در برخی از تعاریف، دعوا از جنس عمل و اقدام دانسته شده، گفته اند: دعوا، عبارت است از عملی که برای تثبیت حقی صورت می گیرد؛ یعنی حقی که مورد انکار یا تجاوز واقع شده باشد. یا یک عمل قانونی است که مدعی به موجب آن تقاضا و درخواستی را در دادگاه به منظور صدور حکم و احقاق حق طرح می کند.

3. در بیان دیگر، دعوا به توانایی قانونی شخص در مراجعه به دادگاه تعریف و گفته شده است: دعوا عبارت از توانایی قانونی مدعی حق (تضییع یا انکار شده) است در مراجعه به مراجع صالح در جهت به قضاوت گذاردن وارد بودن یا نبودن ادعا و ترتب آثار قانونی مربوط.

فرق ادله ی اثبات دعوا با ادله ی اثبات احکام:

ادله ی اثبات احکام بر عهده قاضی است؛ یعنی بعد از ارائه ی ادله اثبات دعوی از سوی خواهان، وی دیگر وظیفه ندارد که به قاضی بگوید طبق فلان ماده و یا با تمسک به فلان اصول فقهی و حقوقی دعوا را فیصله بدهد، بلکه این وظیفه قاضی است که ادله مربوط به حکم دعوا را بیابد و براساس آن حکم نماید. اما ارائه ی ادله ی اثبات دعوا بر عهده خود اصحاب دعوا است و این مطلب هم در فقه و هم در حقوق مورد تایید می باشد.

ادله اثبات در حقوق:

ادله ی اثبات دعوا در حقوق را می توان از دو سیطر کلی مورد مطالعه و توجه قرار داد: یکی به اعتبار منشا و دیگری، به اعتبار ماهیت.

1. به اعتبار منشا

ادله اثبات به اعتبار منشا، به چهار دسته تقسیم می شود؛ زیرا منشا آن ها یا اشخاص است (اعم از داخلی یا خارجی)، یا قانون است و یا قاضی و اقدامات وی می باشد.

(الف) ادله ی که منشا آن ها خود اصحاب دعوا (اعلام دو طرف) می باشند، عبارت است از: اقرار، اسناد و سوگند؛

(ب) ادله ای که منشا آن ها اشخاص ثالث (اعلام شخصی ثالث) می باشند، عبارت است از: گواهی (شهادت)، تحقیق محلی و کارشناسی؛

(ج) ادله ای که منشا آن ها ادراک مستقیم قاضی (مشاهدات قاضی) می باشد، عبارت است از معاینه محل و امارات قضایی؛

(د) ادله ای که منشا آن ها فرض قانونی می باشد، مثل امارات قانونی.

2. به اعتبار ماهیت

ادله ی اثبات به اعتبار ماهیت نیز، به چهار دسته قابل تقسیم اند:

(به اعتبار داشتن دلالت مستقیم و غیر مستقیم، بر دو نوع است:

(الف) ادله مستقیم: عبارت از ادله ای هستند که به طور مستقیم بر واقعه ای دلالت می کنند، مثل سند و بینه زیرا رابطه ی مستقیم و مادی با واقعه دارند؛

(ب) ادله غیر مستقیم: عبارت از دلایلی هستند که دلالت مستقیم بر واقعه ای ندارند و مدعی برای استفاده از آن (برای اثبات امری) نیازمند به نوعی استنباط عقلی است. مهم ترین مصادیق این نوع ادله عبارتند از: اقرار، قراین و سوگند.

(2) به اعتبار از پیش تهیه شده و نشده، باز بر دو گونه است:

(الف) دلایل تمهید شده (و با زمینه پیشینی): عبارت از دلایلی هستند که شخص (مدعی) از پیش آن ها را آماده کرده و برای استناد به آن ها زمینه چینی کرده است؛ مانند سندی که شخص از قبل تهیه کرده تا به قاضی ارائه دهد؛

www.lpc.cdsts.ir

ب) دلایل عارضی (بدون زمینه پیشینی): عبارت از دلایلی است که شخصی از قبل برای ارائه کردن به دادگاه تهیه ندیده، بلکه در حین نزاع و وقوع اختلاف، به دست می آیند و یا ارائه می شوند؛ مثل تمامی، مصادیق دیگر ادله اثبات.

3) از حیث الزام آور بودن و نبودن، نیز بر دو نوع است:

الف) ادله ای که پذیرش آن ها از سوی قاضی و در نهایت حکم کردن براساس آن ها الزام آور است و قاضی حق ارزیابی آن ها را ندارد؛ مانند سند رسمی، سوگند، اقرار (مگر در صورت علم به کذب مقرر) و امارات قانونی که برخی از آن ها به طور قطعی مثبت هستند و نمی توان خلاف آن را اثبات کرد؛ ولی برخی دیگر غیر قطعی است و امکان خلاف آن نیز وجود دارد؛

ب) ادله ای که پذیرش آن ها برای قاضی جنبه ارشادی دارد نه الزامی؛ مانند امارات قضایی.

4) از جهت اصلی بودن نیز تقسیم می شوند به:

الف) ادله ی اصلی: ادله ای هستند که قائم به ذات خویش است و در مقام توثیق و تکمیل ادله ی دیگر نمی باشد، مانند سند و شهادت؛

ب) ادله احتیاطی: ادله ای هستند که در مقام تکمیل و توثیق ادله ی دیگر وارد می شوند، مانند سوگند که تنها وقتی به آن استناد می شود که هیچ راهی برای اثبات قضیه وجود نداشته باشد. (اسدی، 1397)

صلاحیت قاضی در تعیین ارزش اثباتی ادله:

در فقه جزای امامیه گر چه اموری به عنوان اثبات دعوی ذکر شده و یک سری شرایطی هم از طریق شارع برای آنها تعیین گشته است، ولی با وجود آن قاضی مجبور نیست با فراهم آمدن صوری این ادله، حتما به مقتضی آن حکم کند. او می تواند به شهادت، اقرار، قسم ... که به نحوی به فاسد بودن آن علم حاصل کرده است، ترتیب اثر ندهد و به استناد امارات که در فقه از آن به قرینه الحال تعبیر می شود و دعوی را فیصله دهد. استاد دکتر جعفری لنگرودی در این رابطه اعتقاد دارد: در حقوق اسلام تحصیل دلیل از طرف قاضی ممنوع نیست و او می تواند از قراین موجود در هر دعوایی استفاده کند و علمی که از آن به دست می آید، حجت است و باید بر طبق آن حکم دهد و احقاق حق کند. در این مقام به نظر می رسد این عبارت تحریر الوسیله که می فرماید: (..... بل لا یجوز له الحکم البینه اذا کانت مخالفه لعلمه، او احلاف من یکون کاذبا فی نظره) جایز نیست برای قاضی حکمی صادر در صورتی که مخالف علمش باشد. نشانگر حق ارزیابی برای قاضی رسیدگی می باشد و عبارت لدی القاضی فان اقتنع بضحه الادله المعروضه علیه قضی علی اساسها و الا فلا در کتاب التشریح الجنایی الاسلامی اگر قاضی به صحت ادله ابرازی قانع شد بر اوست که براساس آنها حکم صادر کند و ال انه. بیانگر این است که در سیستم اقتناع وجدان قاضی حقوق دانان اسلامی برای قضات حق ارزیابی و سنجش دلایل را قائل هستند. (ولی زاده، 1400)

ماهوی و شکلی بودن قواعد ادله اثبات :

اصولا « قواعد ماهوی » از قواعد تعیین کننده و موجد حق هستند و به موجب آن ها حقوق مشروع اشخاص یک جامعه شناسایی و تعیین می گردد. به طور مثال، قواعد مربوط به چگونگی ایجاد، زوال و انتقال حق اشخاص یا شرایط اساسی صحت معاملات، یا مقدار قابل تصرف در وصیت و یا مقدار سهم وارثان در ارث، ماهوی هستند. اما، قواعد شکلی، تضمین کننده ی اجرای حقوق ماهوی هستند. نمونه بارزی از قواعد شکلی قوانین دادرسی است که ناظر بر راه مطالبه حق و دفاع از آن می باشد. (شهبازی نیا، 1399)

داده پیام:

بند الف ماده 2 قانون تجارت الکترونیک داده پیام را چنین تعریف کرده است: هر نمادی از واقعه، اطلاعات یا مفهوم است که با وسایل الکترونیکی، نوری یا فناوری های جدید اطلاعات، تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می شود. بنابراین داده پیام یک واحد اطلاعاتی است که به صورت دیجیتال در حافظه رایانه ذخیره شده یا یک حرف یا کلمه در قالب کاغذ است که از طریق نمابر دریافت شده است (رضائی، 1393)، (گزارش توجیهی پیش نویس قانون تجارت الکترونیکی، 1380). با توجه به پیشرفت روزافزون فناوری، قانونگذار جهت پویایی قانون، داده پیام را به صورت موسع تعریف کرده است و آن را صرفاً ناشی از وسایل الکترونیکی و نوری ندانسته است بلکه سایر ابزار های موجود از قبیل تلگرام، تلکس و کلیه فناوری هایی که در آینده به وجود خواهند آمد می توانند منشا تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش اطلاعات باشند. ایراد وارده بر این تعریف آن است که پیام نماد نیست بلکه خود، نوعی اطلاعات است که با ابزار الکترونیکی نمایش داده می شود. از طرفی، استفاده از واژه پیام ممکن است موجب این شبهه شود که این مفهوم، صرفاً شامل اطلاعاتی است که از طریق ابزارهای ارتباطی منتقل می شوند درحالی که این مفهوم شامل سوابق تولید شده رایانه ای که قصد انتقال آنها وجود ندارد نیز می شود. به نظر می رسد واژه داده در پیش نویس قانون تجارت الکترونیکی نیز به جای این واژه آمده بود، مناسب باشد. بند a ماده 1 قانون نمونه تجارت الکترونیکی آنسیترال داده پیام را چنین تعریف کرده است: « اطلاعاتی است که به وسیله ابزارهای الکترونیکی، نوری یا مانند آن از قبیل تبادل الکترونیکی داده ها، پست الکترونیکی، تلگرام، تلکس یا فکس، تولید، ارسال، دریافت یا ذخیره می شود». در این تعریف، ابزار های تولید اطلاعات با توجه به کارکرد آن ها تعیین می شوند، به این معنا که ابزار های الکترونیکی، نوری و ابزار هایی که بتوانند کارکرد ابزار های مذکور را انجام دهند می توانند منشا ایجاد داده پیام باشند، اما اگر ابزار هایی که فاقد چنین کارکردی هستند منشا اطلاعات باشند، مشمول تعریف داده پیام قرار نمی گیرند. بنابراین، این تعریف مضیق تر از تعریف قانون ایران است زیرا در قانون ایران، علاوه بر ابزار های الکترونیکی و نوری، تمامی ابزار هایی که در آینده به وجود می آیند حتی اگر نتوانند کارکرد ابزار های الکترونیکی و نوری را ایفا کنند می توانند منشا داده پیام باشند، هم چنین قانون ایران، اطلاعاتی را نیز که توسط ابزار های الکترونیکی یا نوری پردازش شده اند مشمول تعریف مذکور می داند (آنسیترال، 1996).

دلیل الکترونیکی:

دلیل الکترونیکی، دلیلی است که ویژگی « الکترونیکی » دارد. یعنی دلیل الکترونیکی، مفهومی اخص از دلیل است اما این به این معنا نیست که این نوع دلیل، دارای تمامی ویژگی های یک دلیل سنتی است بلکه ماهیت الکترونیکی آن، موجب آثاری می شود که آن را از دلیل سنتی متمایز می کند. مفهوم دلیل الکترونیکی، نه تنها دلایلی را که توسط ابزار های الکترونیکی به وجود آمده اند بلکه انواع دلایلی را که توسط سایر ابزار های فناوری جدید اعم از دیجیتالی، مغناطیسی، نوری و الکترومغناطیسی ایجاد شده اند و نیز دلایل ایجاد شده توسط ابزار های دیگری که در آینده ابداع خواهند شد را شامل می شود. اما وجه مشترک تمامی آن ها این است که دلیل الکترونیکی به صورت داده پیام است. اگر چه قانونگذار تعریفی از دلیل الکترونیکی ارائه نداده است اما با توجه به مراتب مذکور، می توان آن را چنین تعریف کرد: دلیل الکترونیکی، داده پیامی است که اصحاب دعوا برای اثبات یا دفاع از دعوا به آن استناد می نمایند. با توجه به تعریف داده پیام مندرج در بند الف ماده 2 قانون تجارت الکترونیکی، دلیل الکترونیکی، هر اطلاعات، مفهوم یا نمادی از واقعه است که با وسایل الکترونیکی، نوری و یا فناوری های جدید اطلاعات، تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می شود و اصحاب دعوا برای اثبات یا دفاع از دعوا به آن استناد می نمایند.

منابع دلیل الکترونیکی:

دلیل الکترونیکی غالباً در یکی از ابزار های زیر ذخیره می شود:

- 1) رسانه های ذخیره ساز قابل جابجایی، مانند دیسکت ها، لوح های فشرده نوار ها، کاتریج ها و میکروفیلم.
- 2) تلفن های همراه و تلفن های ثابت که برخی از این ابزار ها حتی تا 100 شماره تلفن را که با دستگاه مربوط ارتباط برقرار می کنند در خود ذخیره می کنند، همچنین ابزار های پیام گیر تلفن می توانند کل مکالمه تلفنی را ذخیره نمایند.
- 3) دروبین ها و ضبط کننده های دیجیتالی.
- 4) رایانه های شخصی (PC).
- 5) سرور های شبکه یا شبکه های رایانه ای بزرگ یک نسخه از کلیه پوشه هایی که کاربران در رایانه متصل به شبکه ذخیره می کنند، ایجاد می کند.
- 6) ماشین های نامبر (فکس). که غالباً گزارش های دریافت و ارسال پیام را ذخیره می کنند. بسیاری از ماشین های نامبر دارای حلقه های فیلمی هستند که حاوی تمامی نسخی است که توسط ماشین چاپ شده است. همچنین گزارش های عملیاتی و خروجی های نامبر نیز در حافظه آن ذخیره می شوند.
- 7) گزارش های پخش یا انتقال (Log) که توسط اشخاص ثالثی مانند شرکت های سازنده پیجر، شرکت تامین خدمات خطوط تلفن کابلی یا بی سیم نگه داری می شوند (قلی زاده نوری، 1379).
- 8) پیجر ها غالباً از نرم افزاری برای دریافت پیام استفاده می کنند که تاریخ، زمان، فرد پیج شونده و کل متن پیام ارسال شده را در یک پوشه ذخیره می کند (گاتن، 1383).

انواع ادله های الکترونیکی:

تمایزات دلیل الکترونیکی از دلیل سنتی، موجب عدم اطمینان به آن می شود. در نظام ادله سنتی، عموماً کاغذ به عنوان واسطی با دوام جهت درج اطلاعات مورد استفاده قرار می گیرد و خط و امضای صادر کننده، انتساب سند به وی را تامین می کند. هم چنین جعل و تغییر سند به دلیل فیزیکی بودن، به راحتی قابل تشخیص است که این خصوصیات موجب می شود که اشخاص به اسناد کاغذی، به عنوان دلایل معتبر اطمینان کرده و در روابط تجاری خود به کار گیرند. اما در اسناد الکترونیکی چنین نیست، این اسناد به صورت داده پیام هستند و پایه ملموس و فیزیکی ندارند به همین جهت از ثبات کم تری برخوردارند و می توان به راحتی و بدون نمود فیزیکی آن ها را تغییر داد. از طرفی این دلایل غالباً در محیط اینترنت به وجود می آیند و برای اثبات قرار دادهای الکترونیکی مورد استفاده قرار می گیرند. در این محیط طرفین به دلیل عدم حضور فیزیکی از هویت واقعی یکدیگر آگاهی ندارند، هم چنین از آنجا که اطلاعات از طریق شبکه اینترنت مبادله می شوند از امنیت کافی برخوردار نیستند و ممکن است یک رخنه گر با نفوذ در شبکه به سند دسترسی پیدا کرده و آن را تغییر دهد یا با جعل هویت دیگران به ارسال سند بپردازد. به همین جهت، سندی که به صورت ساده، بدون استفاده از فناوری های پیشرفته و در محیط غیر امن ایجاد شده باشد، به راحتی قابل انکار، تردید و جعل است و نمی توان از انتساب سند به صادر کننده، هویت او و یا تمامیت سند مطمئن بود. اما تمامی دلایل الکترونیکی به این شکل نیستند. امروزه فناوری های ویژه ای ایجاد شده است که اطمینان دلیل را به خوبی تامین می کند و با توجه به آن که دلیل الکترونیکی ناشی از عملکرد اشخاص و سیستم های اطلاعاتی است، این فناوری غالباً در دو قالب امضاء و سیستم اطلاعاتی تجلی می یابد. بنابراین،

دلیل الکترونیکی را می توان از نظر سطح اطمینان به دو نوع دلیل عادی و دلیل مطمئن تقسیم کرد که به بررسی آنها می پردازیم (جلالین، 1401).

الف. دلیل الکترونیکی عادی:

تعریف: دلیل عادی، داده پیامی است که توسط یک سیستم اطلاعاتی غیر مطمئن تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش شده است و دارای امضای الکترونیکی غیر مطمئن است، به صورتی که نمی توان از انتساب به صادر کننده هویت او یا تمامیت سند اطمینان حاصل کرد (شهبازی نیا، مرتضی؛ عبدالهی، محبوبه، 1389).

ساختار:

امضای الکترونیکی ساده و سیستم اطلاعاتی غیر ایمن، ارکان عادی هستند.

1- سیستم اطلاعاتی غیر ایمن: سیستم اطلاعاتی مورد استفاده برای تولید، دریافت، ذخیره و پردازش داده پیام، از فناوری بالایی برخوردار نیست، چنین سیستمی به نحو مطلوبی برنامه ریزی نشده و از دقت کافی برخوردار نیست، به همین جهت، همواره امکان اشتباه بودن اطلاعات حاصل از عملکرد آن وجود دارد. هم چنین در برابر نفوذ و سوء استفاده از ایمنی کافی برخوردار نیست و یک رخنه گر به راحتی می تواند با ورود به شبکه به اطلاعات دسترسی پیدا کرده و یا آن ها را تغییر دهد یا اطلاعات در حال ارسال را از شبکه اینترنت دریافت کرده، آن ها را تغییر داده و مجدداً ارسال کند و یا ورود یک ویروس به چنین سیستمی ممکن است منجر به تغییر و یا حذف اطلاعات شود. به همین جهت، چنین سیستمی نمی تواند تمامیت و محرمانگی اطلاعات را تضمین کند (مهدوی پور عطایی، 1380).

2- امضای الکترونیکی ساده: دلیل عادی یا یک امضای الکترونیکی ساده تصدیق می شود. قانون تجارت الکترونیک، صریحاً نامی از امضای الکترونیکی ساده نبرده است. بلکه در بند «ی» ماده 2 امضای الکترونیکی را به صورت عام تعریف کرده است اما با توجه به آن که در بند «ک» همین ماده، امضای الکترونیکی مطمئن به صورت خاص تعریف شده است، در می یابیم که امضای الکترونیکی ساده، امضایی است که واجد شرایط مقرر در بند «ی» می باشد. به موجب این بند امضای الکترونیکی، عبارت از هر نوع علامت منضم شده یا به طور منطقی متصل شده به داده پیام است که برای شناسایی امضا کننده داده پیام مورد استفاده قرار می گیرد که در مطلب پیشین، این تعریف را به تفصیل مورد بررسی قرار دادیم و دانستیم این امضا می تواند به صورت تصویر ساده امضای دستی یا تایپ نام شخص در زیر سند، آدرس پست الکترونیکی وی، یک کارت هوشمند، انتخاب گزینه «موافقم» یا گذر واژه باشد. که هیچ یک نمی توانند انتساب سند به صادر کننده، هویت او و تمامیت سند را تضمین کنند، زیرا تمامی این موارد به راحتی قابل جعل هستند. یک شخص ثالث به راحتی می تواند تصویر امضای دستی دیگری را از جانب او به سند ضمیمه کند یا با سرقت کارت هوشمند یا کشف گذر واژه او هویت وی را جعل کند. رایانه ها می توانند کل کلمات، مکان ها و اصطلاحات موجود در یک زبان معین را به منظور کشف گذر واژه بیازمایند و یک گذر واژه هشت حرفی را در عرض چند ثانیه بیابند. برای تامین امنیت نسبی، حداقل باید از یک گذر واژه 98 بیتی استفاده کرد که به خاطر سپردن و یادگیری آن بسیار دشوار است. بنابراین، امضای الکترونیکی از نظر فنی می تواند یک امضای ساده و یا یک امضای زیست سنجی باشد.

www.lpc.cdsts.ir

ب. دلیل الکترونیکی مطمئن:

تعریف: دلیل الکترونیکی مطمئن، داده پیامی است که توسط یک سیستم اطلاعاتی مطمئن تولید، ذخیره یا پردازش شده است و دارای امضای الکترونیکی مطمئن است. سطح ایمنی فناوری مورد استفاده در این سند به صورتی است که انتساب سند به صادر کننده، هویت او یا تمامیت سند را تضمین می کند. همان گونه که سابقا بیان کردیم، منشا ایجاد دلایل الکترونیکی، اشخاص و سیستم های اطلاعاتی هستند بنابراین برای اطمینان دلیل باید از فناوری استفاده شود که صحت عمل سیستم اطلاعاتی و نیز صدور سند از جانب شخص صادر کننده را تضمین کند. صحت عمل سیستم اطلاعاتی از طریق سیستم اطلاعاتی مطمئن، صدور سند از جانب شخص صادر کننده با استفاده از امضای الکترونیکی مطمئن تضمین می شود. به علاوه دلیل پس از ایجاد باید به صورت ایمن نگهداری شود.

ساختار دلیل الکترونیکی مطمئن:

سیستم اطلاعاتی مطمئن، امضای الکترونیکی مطمئن و سابقه مطمئن، ساختار یک دلیل الکترونیکی مطمئن را تشکیل می دهند. که به بررسی آن ها می پردازیم.

1. سیستم اطلاعاتی مطمئن:

سیستم اطلاعاتی مطمئن، یکی از ضروریات تحقق دلیل مطمئن است. سیستم اطلاعاتی، سیستمی برای تولید (اصل سازی)، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش داده پیام است و شامل تمام انواع سخت افزار، نرم افزار و یا شبکه های ارتباطی است؛ بنابراین یک صندوق پستی الکترونیکی یا حتی دستگاه نامبر می تواند یک سیستم اطلاعاتی باشد. سیستم اطلاعاتی مطمئن، سیستمی است که اطلاعات را به گونه ای ذخیره کند که به هنگام لزوم، در دسترس باشند و از طرفی به گونه ای سازمان دهی شود که با جلوگیری از هر گونه نفوذ و سوء استفاده، تمامیت و محرمانگی اطلاعات را تضمین کند. با توجه به آن که همواره روش های جدیدی برای نفوذ به سیستم های اطلاعاتی ایجاد می شود معرفی یک زیر ساخت فنی ثابت به عنوان یک سیستم مطمئن امکان ندارد، بلکه برای حفظ امنیت سیستم باید روش های حفاظت از سیستم به روز رسانی شوند. با عنایت به این امر، قانون تجارت الکترونیک معیار های یک سیستم اطلاعاتی مطمئن را معرفی کرده است که تحقق آن ها به فناوری روز بستگی دارد. بند « ج » ماده 2 قانون تجارت الکترونیک مقرر می دارد سیستم اطلاعاتی مطمئن، سیستم اطلاعاتی است که:

1- به نحوی معقول، در برابر سوء استفاده و نفوذ محفوظ باشد.

2- سطح معقولی از قابلیت دسترسی و تصدی صحیح را دارا باشد.

3- به نحوی معقول، متناسب با اهمیت کاری که انجام می دهد پیکربندی و سازمان دهی شده باشد.

4- موافق با رویه ایمن باشد.

قانونگذار محفوظ بودن در برابر سوء استفاده و نفوذ، قابلیت دسترسی و تصدی صحیح، پیکربندی و سازمان دهی و رویه ایمن را شروط سیستم اطلاعاتی مطمئن می داند (جلالیان، 1401).

www.lpc.cdsts.ir

2. امضای الکترونیکی مطمئن:

یکی از ویژگی‌های دلیلی الکترونیکی مطمئن، امضای الکترونیکی مطمئن است. امضای الکترونیکی مطمئن از فناوری ویژه‌ای برخوردار است. این امضا به دلیل منحصر به فرد بودن، انتساب سند به صادر کننده و هویت او را تضمین می‌کند، و به گونه‌ای به سند متصل می‌شود که هر تغییری در داده پیام پس از آن قابل کشف است (دریمی، 1401). ماده 10 قانون تجارت الکترونیک ایران، امضای الکترونیکی مطمئن را چنین تعریف کرده است، امضای الکترونیکی مطمئن، باید دارای شرایط زیر باشد:

الف) نسبت به امضا کننده منحصر به فرد باشد.

ب) هویت امضا کننده داده پیام را معلوم کند.

ج) به وسیله امضا کننده و یا تحت اراده انحصاری وی صادر شده باشد.

د) به نحوی به یک داده پیام متصل شود که هر تغییری در آن داده پیام قابل تشخیص و کشف باشد (نور شرقی، 1388).

امضای الکترونیکی به لحاظ فنی یک امضای دیجیتالی است با یک فرآیند تجاری معقول، که قادر به تامین کارکرد های مذکور در قانون باشد. قانون ایران در مورد امضای مطمئن « رویکرد فناوری خنثی » را انتخاب کرده است، یعنی تبعیت از فناوری خاصی را لازم ندانسته بلکه شرایط یک امضای مطمئن را تعیین کرده و هر نوع امضای الکترونیکی با هر شرایط فنی در صورتی که قادر به تامین شرایط مذکور باشد را امضای مطمئن تلقی می‌کند، که در هر مورد دادرسی باید تحقق شرایط مذکور در ماده 10 را اجرا کند. مزیت این رویکرد آن است که معیاری پویا را ارائه کرده است، بنابراین در صورت ابداع روش های فنی جدید یا از بین رفتن امنیت روش های موجود، نیاز به اصلاح قانون نخواهد بود (جلالیان، 1401).

3. سابقه مطمئن:

برای اطمینان دلیلی، صرف ایجاد آن به صورت مطمئن کافی نیست بلکه دلیل الکترونیکی باید به صورتی ذخیره شود که به هنگام نیاز در دسترس باشد و از عدم تغییر آن پس از ایجاد، اطمینان حاصل شود. منظور از سابقه اطلاعاتی مطمئن، بیان شرایطی است که رعایت آن ها برای نگهداری و بایگانی اسناد ضروری است به صورتی که اطلاعات در ارجاعات بعدی قابل استفاده باشند (اکبری، 1384).

این موضوع، مختص دلیل الکترونیکی است زیرا سند کاغذی به همان صورتی که ایجاد شده است، نگهداری می‌شود و به هنگام نیاز در دسترس و قابل استفاده است و از آنجا که سند ذخیره شده همان سند تولید شده است، در مورد صحت و تمامیت آن تردیدی وجود ندارد اما دلایل الکترونیکی هنگام بایگانی فشرده شده، از حالت رمز خارج شده و یا به قالب دیگری تغییر می‌یابند. هنگام تغییر قالب سند، شیوه امنیتی به کار رفته در ایجاد سند مانند امضای دیجیتالی از بین می‌رود زیرا امضای دیجیتالی فقط منضم به شرایط اولیه است و هنگام انتقال سند، به قالب جدید منتقل نمی‌شود (جلالیان، 1401). پس سندی که به صورت مطمئن ایجاد شده است اگر ذخیره شده و به صورت سابقه اطلاعاتی در آید، ممکن است در این قرایندها اطمینان خود را از دست بدهد (ویلیک، 1385). پس صرف اطمینان دلیلی در مرحله ایجاد برای مطمئن تلقی کردن آن، کافی نیست. بلکه دلیل باید علاوه بر آن که به صورت مطمئن ایجاد شده است به صورت مطمئن ذخیره شود به نحوی که قابلیت دسترسی و تمامیت حتی با وجود تغییر قالب سند محفوظ بماند، هم چنین هویت صادر کننده سند نیز باید حفظ شود (جلالیان، 1401). ماده 11 قانون تجارت الکترونیک ایران، سابقه اطلاعاتی مطمئن را چنین تعریف کرده است: « سابقه الکترونیکی مطمئن، عبارت از داده پیامی است که با رعایت شرایط یک سیستم اطلاعاتی مطمئن ذخیره شده و به هنگام لزوم در دسترس و قابل درک است » (منصور، 1397). منظور از در دسترس بودن و قابل درک بودن آن است دلیل باید به صورتی ذخیره شده باشد که هنگام نیاز به توان آن را به صورتی خوانا مورد

www.lpc.cdsts.ir

استفاده قرار داد. بنابراین، اگر نرم افزاری که برای اجرای سند نیاز است موجود نباشد، آن سابقه مطمئن محسوب نمی شود (جلالیان، 1401).

عناصر ادله الکترونیکی:

یک دلیل برای این که بتواند در محکمه مستند حکم واقع شود باید ویژگی های معینی داشته باشد. این ویژگی ها که دلیل را در محضر دادگاه قابل استناد می سازند و به عبارت دیگر عناصر اصلی تشکیل دهنده یک دلیل قضایی قابل قبول هستند، عبارتند از: امضا، دست یابی، اصالت و صحت (قاجار، 1374).

احراز اصالت در دلایل الکترونیکی:

در نظام ادله اثبات دعوا، عنصر اصالت، نقش مهمی در اعتبار دلیل دارد. ماده 96 قانون آیین دادرسی دادگاه عمومی و انقلاب در امور مدنی، طرفین دعوا را ملزم به ارائه اصل اسناد در جلسه دادرسی می کند. اگر اصل سند عادی که مستند دعوا است در جلسه دادرسی ارائه نشود و طرف دعوا در نخستین جلسه دادرسی نسبت به آن اظهار انکار یا تردید کند، سند از عداد دلایل استناد کننده خارج می شود. اهمیت عنصر اصالت از آن رو است که اصل سند، وسیله مطمئنی برای تشخیص صحت سند است، زیرا جعل و تغییر سند، مستلزم تغییر مادی نسخه اصل است. اما دلایل الکترونیکی، غیر ملموس و غیر مادی هستند و به همین علت، مصادیق جعل و نیز مفهوم اصل سند در این دلایل متفاوت و از مصادیق سنتی آن است (جلالیان، 1401).

شیوه های تعرض به اصالت اسناد الکترونیکی:

قانونگذار، ارائه اصل سند را در صورتی لازم می داند که صحت آن مورد تکذیب قرار بگیرد، یعنی سند مورد انکار و تردید قرار گرفته، یا نسبت به آن ادعای جعل شود.

الف) اظهار انکار و تردید:

منظور از انکار، اعلام رد تعلق خط، مهر و یا اثر انگشت سند غیر رسمی به منتسب الیه توسط خود او است. منظور از تردید، عدم پذیرش انتساب خط، امضا، مهر و یا اثر انگشت سند غیر رسمی به منتسب الیه توسط شخص دیگر است که در دلایل الکترونیکی به صورت رد انتساب امضای الکترونیکی ذیل سند تحقق می یابد (شمس، 1384). اظهار انکار و تردید فقط نسبت به اسناد الکترونیکی ممکن است و اسناد مطمئن به موجب ماده 15 قانون تجارت الکترونیکی، قابل انکار و تردید نیستند. اسناد عادی الکترونیکی نیز در صورتی که از اماره انتساب سند به صدر کننده برخوردار باشند، غیر قابل انکار و تردید هستند. این اماره در مواد 18 و 19 قانون تجارت الکترونیکی پیش بینی شده است. در این مواد، شرایطی مقرر شده است که در صورت تحقق آن ها، داده پیام به اصل ساز منسوب می شود. ماده 18 قانون تجارت الکترونیکی در بیان شرایط انتساب سند به صادر کننده مقرر می دارد: در موارد زیر پیام منسوب به اصل ساز است:

الف. اگر توسط اصل ساز و یا به وسیله شخصی ارسال شده باشد که از جانب اصل ساز مجاز به این کار بوده است.

ب. اگر به وسیله سیستم اطلاعاتی برنامه ریزی شده با تصدی خودکار از جانب اصل ساز ارسال شود.

همچنین ماده 19 شرایطی را پیش بینی کرده که در صورت تحقق آن ها مخاطب حق دارد فرض کند که سند از جانب اصل ساز صادر شده است. به موجب ماده مذکور: داده پیامی که براساس یکی از شروط زیر ارسال می شود مخاطب حق دارد آن را ارسال شده محسوب کرده و مطابق چنین فرضی (ارسال شده) عمل نماید:

الف. قبلا به وسیله اصل ساز روشی معرفی و یا توافق شده باشد که معلوم کند آیا داده پیام همان است که اصل ساز ارسال کرده است.

ب. داده پیام دریافت شده توسط مخاطب از اقدامات شخصی ناشی شده که رابطه اش با اصل ساز یا نمایندگان وی باعث شده تا شخص مذکور به روش مورد استفاده اصل ساز دسترسی یافته و داده پیام را به مثابه داده پیام خود بشناسد.

بند « ب » ماده 19 به اشخاص ثالثی، مثل ارائه دهندگان خدمات الکترونیکی اشاره می کند که ممکن است به موجب توافق قبلی و یا اصل ساز، پیامی را از جانب وی ارسال دارند. بنابراین در صورتی که سند توسط سیستم اطلاعاتی خودکار تحت کنترل شخص یا توسط نمایندگان او صادر شود یا با روش مورد توافق طرفین یا اعلام شده از جانب اصل ساز ارسال شود، منسوب به او است و اصل ساز نمی تواند آن را منتسب به خود نداند. در صورتی که سند مورد انکار و تردید قرار گیرد، اثبات صحت انتساب سند با استناد کننده است. در اسناد کاغذی اثبات این امر از طریق تطبیق خط، امضا، مهر یا اثر انگشت سند با خط، مهر امضا یا اثر انگشت اسناد مسلم صدور صورت می گیرد. در مورد اسناد الکترونیکی از آن جا که امضا و خط سند جز در موارد امضای زیست سنجی، یا ویژگی های زیستی و روانی شخص در ارتباط نیست، نمی توان از این راهکار بهره برد، اما در سایر موارد باید از روش های دیگری برای اثبات انتساب سند به صادر کننده استفاده کرد؛ مثلا اثبات این که سند به نشانی پست الکترونیکی صادر کننده، ارسال شده است یا اینکه سند دارای امضای دیجیتالی است که براساس فهرست عمومی گواهی ها، آن امضا متعلق به شخص مورد ادعاست، می تواند انتساب سند به صادر کننده را اثبات کند؛ زیرا دارنده امضا ملزم به جلوگیری از افشای کلید خصوصی است (جلالیان، 1401).

ب) ادعای جعل:

اصطلاح جعل در قانون مدنی و آیین دادرسی مدنی ایران تعریف نشده است، اما ماده 523 قانون مجازات اسلامی این اصطلاح را چنین تعریف کرده است: « جعل عبارت است از ساختن نوشته یا سند یا ساختن مهر و امضای اشخاص رسمی و غیر رسمی، خراشیدن یا تراشیدن یا قلم بردن یا الحاق یا محو یا اثبات یا سیاه کردن یا تقدیم یا تاخیر تاریخ سند نسبت به تاریخ حقیقی یا الصاق نوشته ای به نوشته دیگر یا به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن و نظایر این ها به قصد تقلب » (شمس، 1397). در محیط الکترونیکی واژه هایی همچون خدشه، تراشیدگی و قلم خوردگی بی معنا است و مدعی جعل باید جعل را متناسب با فضای الکترونیکی اثبات کند، مثلا اثبات کند که کلید خصوصی یا گذر واژه او افشا شده یا کارت هوشمندش که آن را برای امور بانکی مورد استفاده قرار می دهد به سرقت رفته است. مصادیق جعل در فضای الکترونیکی را می توان از ماده 68 قانون تجارت الکترونیکی استنباط کرد. ماده مذکور، تغییر، محو و متوقف کردن داده پیام در بستر مبادلات الکترونیکی، مداخله در پردازش داده پیام و سیستم های رایانه ای، استفاده بدون مجوز از وسایل کاربردی سامانه های رمزنگاری، مانند کلید اختصاصی در تولید امضا و نیز تولید امضای فاقد سابقه در فهرست دفاتر الکترونیکی را از مصادیق جعل می داند (جلالیان، 1401). ادعای جعل، هم در مورد دلایل الکترونیکی عادی و هم در مورد دلایل الکترونیکی مطمئن می تواند مطرح شود. تفاوت ادعای جعل با اظهار انکار و تردید آن است که در ادعای جعل، خواننده می پذیرد که امضا و خط سند شبیه و حتی منطبق با خط و امضای اوست، اما ادعا می کند که شبیه خط و امضای او را ساخته اند یا عباراتی از متن را افزوده یا کاسته و یا تغییر داده اند (کاتوزیان، 1380). از آن جا که جعل، نوعی ادعا است باید توسط ادعا کننده اثبات شود (شمس، 1384). اگر چه تغییر سند الکترونیکی، اثر فیزیکی باقی نمی گذارد، اما می توان آن را با استفاده از برخی روش های فنی اثبات کرد. به عنوان مثال، اگر سندی که دارای امضای دیجیتال است، بعد از امضا مورد جعل و تغییر قرار

گیرد، این تغییر به راحتی قابل تشخیص است، زیرا امضای دیجیتال از فناوری «خرد کردن» استفاده می کند. در این فرآیند پیام قبل از ارسال با استفاده از یک الگوریتم ریاضی خرد شده، به یک «خلاصه پیام» تبدیل می شود. این خلاصه، نسبت به متن پیام کاملاً منحصر به فرد است و حکم یک اثر انگشت منحصر به فرد را دارد. به طوری که هیچ گاه دو متن نمی توانند یک اثر انگشت داشته باشند و در صورتی که حتی یک حرف از پیام تغییر یابد، آن اثر انگشت تغییر می کند که از این امر می توان برای اثبات جعلی بودن پیام استفاده کرد. همچنین در صورتی که از منوی File گزینه Properties و سپس گزینه Statistic را انتخاب کنیم رایانه تاریخ ایجاد فایل و نیز تاریخ آخرین تغییر سند و آخرین تاریخ دسترسی به آن را نشان می دهد که اگر تاریخ تغییر بعد از تاریخ تنظیم سند باشد این امر مثبت جعلی بودن سند است. به علاوه با توجه به آن که ابزارهای الکترونیکی، بسیار پویا و دائم در حال تغییرند، می توان از تاریخ ابداع ابزار، به عنوان نشانه ای برای اثبات جعلیت استفاده کرد. مثلاً اگر نوع خط و قالب سندی که به دادگاه ارائه شده، بعد از تاریخ تنظیم سند به بازار آمده است این امر می تواند دلیل بر جعلی بودن سند باشد.

ارزش اثباتی دلیل الکترونیکی عادی:

ارزش اثباتی دلیل الکترونیکی را می توان از مواد 6، 7 و 12 قانون تجارت الکترونیک اثبات کرد. به موجب این مواد، دلیل الکترونیکی در هر قالبی سند، اقرار، شهادت و ... که باشد دارای ارزش اثباتی همان قالب در ادله سنتی هستند و دانستیم که دلایل الکترونیکی به هر حال در قالب سند قرار می گیرند. اسناد الکترونیکی که دارای شرایط مطمئن نیستند از ارزش اثباتی اسناد عادی برخوردارند حتی اگر فناوری مورد استفاده در آن ها غیر ایمن باشد، زیرا مواد 6 و 7 قانون تجارت الکترونیک، داده پیام و امضای الکترونیکی را معادل نوشته و امضای سنتی می داند، پس با توجه به آن که ارکان سند عادی نوشته و امضا محقق هستند، چنین سندی از اعتبار اسناد عادی سنتی برخوردار است یعنی تا زمانی که اصالت آن اسناد تکذیب نشده است، اصل بر صحت آن اسناد است و تا زمانی که طرف دعوا به اصالت سند اعتراض نکرده است، سند محمول بر صحت است و دادرسی نمی تواند به علت ایمن نبودن فناوری مورد استفاده سند و یا امضای آن، سند را معتبر نداند (جلالیان، 1401). این قاعده از مصادیق اصل صحت است و به طور ضمنی از مواد 216 و 217 قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی، که اعلام انکار و تردید را برای آغاز رسیدگی به اصالت سند لازم می داند و نیز از ماده 223 که خط، امضا، مهر و اثر انگشت اسناد عادی را به عنوان معیار تطبیق اصالت سند پذیرفته است استنباط می شود (کاتوزیان، 1380)، اما سند الکترونیکی عادی، قابل انکار و تردید است. برخی از صاحب نظران، با عنایت به ماده 13 قانون تجارت الکترونیک معتقدند ارزش اثباتی دلیل الکترونیکی عادی با توجه به عوامل مطمئن توسط دادرسی تعیین می شود (زرکلام، 1384). این نظر، صحیح به نظر نمی رسد زیرا در نظام حقوقی ایران، سیستم ارزیابی دلیل، تقریباً قانونی است و ارزش اثباتی دلایل، از پیش تعیین شده و به دادرسی تحمیل می شود و دادرسی نمی تواند به اختیار خود، ارزش اثباتی دلایل را مشخص کند. مثلاً نمی تواند اقراری را که به صورت الکترونیکی واقع شده است موثر در دعوا نداند، همچنین واگذاری ارزش اثباتی دلیل الکترونیکی به اختیار دادرسی، با مواد 6 و 7 قانون تجارت الکترونیکی که امضای الکترونیکی و داده پیام را معادل امضای سنتی و نوشته می داند معارض است، از طرفی اعتقاد به این نظر موجب می شود که دادرسی بتواند بدون اظهار انکار و تردید از جانب اصحاب دعوا، صحت سند را رد کند در حالی که همانطور که دانستیم در قواعد عمومی ادله اثبات دعوا، اصل بر صحت اسناد است و این قاعده با توجه به ماده 12 قانون تجارت الکترونیکی در مورد دلایل الکترونیکی نیز جاری است. بنابراین از جمع این مواد چنین بر می آید که دلیل الکترونیکی در هر قالبی که باشد، دارای ارزش اثباتی معادل همان در نظام ادله سنتی است، یعنی شهادت نامه الکترونیکی دارای اعتبار شهادت نامه سنتی و سند الکترونیکی معادل سند عادی سنتی است (جلالیان، 1401).

ب. ارزش اثباتی دلیل الکترونیکی مطمئن:

ارزش اثباتی دلیل مطمئن در مواد 14 و 15 قانون تجارت الکترونیک مقرر شده است. این نوع دلیل از ارزش اثباتی بالایی برخوردار است و همانند اسناد رسمی، غیر قابل انکار و تردید است. ماده 15 قانون تجارت الکترونیکی مقرر می‌دارد: نسبت به داده پیام مطمئن، سوابق الکترونیکی مطمئن و امضای الکترونیکی مطمئن، انکار و تردید مسموع نیست و تنها می‌توان ادعای جعلیت به داده پیام مزبور وارد و یا ثابت نمود که داده پیام مزبور به جهتی از جهات قانونی از اعتبار افتاده است (منصور، 1397). که اثبات جعلیت یا از اعتبار افتادن داده پیام با مدعی آن است. ماده 14 این قانون نیز در مورد دلایل مطمئن مقرر می‌دارد: «کلیه داده پیام‌هایی که به طریق مطمئن ایجاد و نگهداری شده‌اند، از حیث محتویات و امضای مندرج در آن، تعهدات طرفین یا طرفی که تعهد کرده و کلیه اشخاصی که قائم مقام قانونی آن محسوب می‌شوند، اجرای مفاد آن و سایر آثار، در حکم اسناد معتبر و قابل استناد در مراجع قضایی و حقوقی است» (منصور، 1397). منظور از سند معتبر، سندی است که هم قادر به ایجاد آثار یک عمل حقوقی و هم قادر به اثبات آن عمل حقوقی است اما سند قابل استناد صرفاً در اثبات موضوع موثر است اما در ثبوت موضوع واجد اثر نیست. به عنوان مثال اگر در سندی آمده باشد که خواهان، ملکی را از شهرداری خریده است، این سند در برابر متصرفی که مدعی مالکیت است قابل استناد است و از جهت اثبات وقوع معامله میان شهرداری و خواهان نیز معتبر است اما در اثبات مالکیت شهرداری در برابر مدعی اعتبار ندارد (کاتوزیان، 1380) زیرا به موجب ماده 1290 قانون مدنی، اسناد رسمی تنها در صورتی که در برابر اشخاص ثالث معتبر هستند که قانون تصریح کرده باشد (منصور، 1389). عبارت «در حکم اسناد معتبر و قابل استناد» عبارتی مبهم و نامناسب است زیرا قانون، سند را نوشته‌ای می‌داند که در مقام دعوا یا دفاع قابل استناد است، پس تمام اسناد قابل استناد هستند و عبارت سند قابل استناد، بی‌معناست. از طرفی دلایل مطمئن به حکم ماده 15 نه تنها معتبر و قابل استناد هستند بلکه غیر قابل انکار و تردید هستند، بنابراین این ذکر قابل استناد بودن دلایل مطمئن، خواه غیر مطمئن قابل استناد می‌داند و تاکید بر قابلیت استناد دلیل مطمئن در ماده 14 حکم این ماده را نیز با ابهام مواجه می‌نماید. پیش نویس قانون، تجارت الکترونیکی، برای اسناد مطمئن، ارزشی معادل اسناد رسمی قائل شده بود و در ماده 15 مقرر می‌داشت: «کلیه داده‌هایی که به طریق مطمئن ایجاد و نگهداری شده‌اند از حیث محتویات و امضای مندرج در آن، تعهدات طرفین یا طرفی که تعهد کرده و کلیه اشخاصی که قائم مقام قانونی آنان محسوب می‌شوند، اجرای مفاد آن و سایر آثار در حکم اسناد رسمی است». همچنین در ماده 19 این پیش نویس نیز آمده بود: «ارزش اثباتی داده‌هایی که به طریق مطمئن ایجاد شده‌اند، معادل اسناد رسمی است» اما ماده 19 پیش نویس حذف شد و ماده 15 نیز به شکل مذکور در ماده 14 فعلی تغییر یافت. برخی معتقدند که قصد قانونگذار آن است که ارزش اثباتی ادله الکترونیکی مطمئن را معادل اسناد رسمی بدانند هر چند از عبارات مبهم و غیر حقوقی اسناد معتبر و قابل استناد استفاده کرده است (زرکلام، 1384). آنچه که این ابهام را به وجود آورده است آن است که ماده 15 قانون تجارت الکترونیکی، اسناد الکترونیکی مطمئن را مانند اسناد رسمی، غیر قابل انکار و تردید می‌داند. از طرفی به موجب ماده 12 قانون تجارت الکترونیکی، نمی‌توان ارزش اثباتی داده پیام را صرفاً به دلیل شکل و قالب آن رد کرد، پس از آن جا که دلیل الکترونیکی مطمئن، از مهمترین اثر اسناد رسمی برخوردار است، باید از ارزش اثباتی این اسناد نیز برخوردار شود، پس دلیل الکترونیکی مطمئن در حکم سند رسمی است. یعنی در مواردی مانند صلح نامه، هبه نامه، شرکت نامه، و اسناد معاملات غیرمنقول که قانون وجود یک سند رسمی را برای اعتبار آن‌ها لازم می‌داند، یک دلیل الکترونیکی مطمئن می‌تواند این نیاز را برآورده کند. برخی دیگر از مواد قانون تجارت الکترونیکی نیز نشان می‌دهد که قانونگذار، فقط در مورد اسناد مالکیت اموال غیر منقول، دلایل الکترونیکی را معتبر نمی‌داند. ماده 6 قانون تجارت الکترونیکی، فقط اسناد مالکیت اموال غیر منقول را از اصل کلی برابری داده پیام و نوشته استثنا کرده است، از طرفی، فصل اول مبحث اول این قانون، مقرراتی را برای حمایت از مصرف کننده مقرر کرده است. ماده 42 این قانون، مقرراتی را برای حمایت از مصرف کننده مقرر کرده است. ماده 42 این قانون، معاملات

راجع به فروش اموال غیر منقول و با حقوق مالکیت ناشی از اموال غیر منقول بجز عقد اجاره و سایر معاملات مانند شرکت نامه، صلح نامه، هبه نامه، و معاملات راجع به اموال غیر منقول، تحت پوشش مقررات حمایت از مصرف کننده قرار دارند که این امر، نشان دهنده اعتبار این معاملات است و از آنجا که مواد 47 و 48 قانون ثبت، اسناد این معاملات را فقط در صورتی که به شکل سند رسمی باشند، قابل پذیرش می داند، در می یابیم که از نظر قانونگذار دلایل الکترونیکی مطمئن می توانند جایگزین سند رسمی شوند و در مواردی که قانونگذار، وجود یک سند رسمی را لازم می داند، این نیاز را برآورده سازند. اگر چه شبهه مذکور با توجه به ابهام عبارات این ماده و نیز پیش نویس قانون تجارت الکترونیک به جاست و به نظر می رسد لفظ «اسناد معتبر و قابل استناد» به اشتباه مورد استفاده قرار گرفته است اما به نظر می رسد نمی توان بنا به استدلال فوق، دلیل الکترونیکی مطمئن را در موارد مذکور، جایگزین سند رسمی دانست. زیرا ماده 48 قانون ثبت، اسناد مذکور را در صورتی که به ثبت نرسیده باشند در ادارات و محاکم، غیر قابل پذیرش اعلام کرده است. بنابراین اسناد مذکور اگر به صورت سند رسمی تنظیم نشده باشند، معتبر نخواهند بود. ماده 1287 قانون مدنی، سند رسمی را سندی می داند که در اداره ثبت اسناد و املاک یا دفاتر اسناد رسمی یا نزد سایر مأمورین رسمی در حدود صلاحیت آن ها بر طبق مقررات قانونی تنظیم شده باشد و به غیر از این اسناد، سایر اسناد به موجب ماده 1289، سند عادی محسوب می شوند. پس، اصل بر عادی بودن اسناد است و اسناد رسمی در قانون تعریف مشخصی دارند که این تعریف دلایل الکترونیکی مطمئن را شامل نمی شود، اگر چه مرجع صدور گواهی دیجیتال به عنوان یک مقام رسمی با صدور گواهی الکترونیکی، اطمینان سند رسمی را تضمین می کند اما این ماده، حضور فیزیکی نزد مقام رسمی را جهت تنظیم سند لازم می داند که این شرط در دلایل الکترونیکی تامین نمی شود. بنابراین دلیل الکترونیکی مطمئن، مشمول تعریف سند رسمی نیست و از آنجا که قانونگذار، در چنین معاملاتی وجود یک سند رسمی را لازم می داند نمی توان بدون تصریح قانونگذار دلیل الکترونیکی مطمئن را برای رفع این الزام قانونی، کافی دانست و نمی توان به استناد اینکه دلیل الکترونیکی، غیر قابل انکار و تردید است، آن را جایگزین سند رسمی دانست زیرا سند رسمی، آثار دیگری نیز دارد از جمله آنکه تاریخ سند رسمی به موجب ماده 1305 قانون مدنی علیه اشخاص ثالث معتبر است و مدلول این استناد بدون احتیاج به حکم دادگاه، لازم اجرا است که قانونگذار، دلیل الکترونیکی مطمئن را واجد این آثار نمی داند، و اعطای یکی از آثار سند رسمی به دلیل الکترونیکی مطمئن نمی تواند بر معادل بودن آن با سند رسمی دلالت کند. استناد به اینکه ماده 42 قانون تجارت الکترونیک، از مصرف کنندگان معاملات الکترونیکی حمایت کرده است، نمی تواند بر پذیرش چنین اسنادی در ادارات و محاکم دلالت نماید، زیرا این امکان وجود دارد که قانونگذار معامله ای را معتبر بداند و از مصرف کننده آن حمایت نماید اما پذیرش آن سند را در ادارات و محاکم، موکول به تنظیم سند رسمی بداند. از بررسی سایر مواد قانونی نیز استنباط می شود که قانونگذار مایل نبوده است برای اسناد الکترونیکی مطمئن، چنین اعتباری قائل شود به عنوان مثال ماده 6 قانون تجارت الکترونیکی، در مورد اسناد مالکیت اموال غیر منقول، داده پیام را معادل نوشته نمی داند، همچنین بند ب ماده 113 قانون برنامه چهارم توسعه، که به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، اجازه ارائه خدمات به صورت رایانه ای اعطا کرده است، رعایت کتابت را در تنظیم اظهار نامه، صورت مجلس تحدید حدود و دفاتر املاک رسمی لازم می داند که این امر نشان می دهد که از نظر قانونگذار دلیل الکترونیکی مطمئن نمی تواند از اعتباری معادل این اسناد برخوردار شود. آنچه که این نظر را تقویت می کند آن است که اسناد رسمی، اهداف و کارکردهایی دارند که دلیل الکترونیکی مطمئن قادر به تامین تمام این کارکردها نیست که در زیر به بررسی آنها می پردازیم. با توجه به مواد موجود در مورد اسناد رسمی، عمده ترین اهداف قانونگذار از ثبت اسناد را می توان چنین برشمرد (جلالیان، 1401):

1. ثبت رسمی اسناد، تضمین کننده نظم عمومی و حقوق طرفین معامله است. ثبت رسمی اسناد، وضعیت مالکیت ملک را معین کرده و به این طریق از وقوع معامله معارض جلوگیری کرده و از دعاوی ناشی از آن می کاهد (کاتوزیان، 1380).

www.lpc.cdsts.ir

2. مراجع ثبت با احراز و تامین تشریفات لازم الرعایه، موجب ایجاد اطمینان در معاملات می شوند و ارزش حقوقی ای که قانون به آن ها اعطا کرده است ناشی از رعایت همین تشریفات است (گزارش توجیهی پیش نویس قانون تجارت الکترونیکی، 1380).
3. گاه هدف از ثبت اسناد، جلب توجه اشخاص به آثار اعمال حقوقی و تذکر آثار و نتایج آن است. مثل ماده 47 قانون ثبت که تنظیم هبه نامه و صلح نامه را به صورت سند رسمی لازم می داند.
4. گاه هدف قانونگذار از ثبت اسناد آن است که شخص ثالثی در تنظیم سند نظارت کند تا وجود شرایط خاصی را احراز نماید. مواد 50، 52، 57، 64، 67، 86 قانون ثبت، احراز هویت، اهلیت، قصد و رضای طرف متعهد یا طرفین قرارداد را حین انجام معامله توسط سر دفتر لازم می داند (جلالیان، 1401). احراز هویت باید به صورتی باشد که سر دفتر بتواند به صورت قطعی اظهار کند که هویت امضا کننده سند را با توجه به شرایط متعارف و معمول احراز نموده است. سر دفتر این امر را تایید می نماید که امضا کننده در لحظه امضا تحت اکراه یا تهدید از طرف شخص ثالث نیست و در زمان امضای سند، هوشیار و آگاه بوده است و قصد امضای سند را داشته است (ویلیک، 1385).
5. یکی دیگر از اهداف ثبت رسمی سند، تسهیل تصدیق اصالت سند است زیرا نسخه اصلی سند رسمی، تحت حفاظت قانون و نزد یک مقام رسمی باقی می ماند و فقط نسخه دوم آن به اشخاص ذینفع تسلیم می شود به همین جهت بررسی اصالت سند رسمی از طریق تطبیق با نسخه اصلی به راحتی قابل احراز است.

ادله سنتی آمریکا:

کنگره یک سیستم سه لایه از دادگاه های فدرال را ایجاد کرده است. که در سطح پایین قضات دادگاه منطقه فدرال و در سطح متوسط دادگاه های استیناف فدرال، و در نهایت بالاترین دادگاه، دادگاه عالی ایالات متحده است. در کشور آمریکا، رئیس جمهور قضات دیوان عالی ایالات متحده را، نامزد می کند و سپس سنای ایالات متحده انتخاب را تایید یا رد می کند. دیوان عالی ایالات متحده این اختیار را دارد که، قوانین فدرال و ایالتی را که برخی از جنبه های قانون اساسی را نقض می کنند، لغو کند. (هادسون، 2018). در کشور آمریکا، هر یک از 50 ایالت این کشور قانون مدنی مختص ایالت خود را دارا می باشد و قانون مدنی واحدی، وجود ندارد. قانون در برخی ایالت ها یکسان است، قانون فدرال هرگز تلاش جدی برای یکسان کردن آن نکرده است؛ عدم وجود قوانین فدرال تا حدی به این دلیل است که طبق قانون اساسی ایالات متحده صلاحیت کنگره برای تصویب چنین قوانینی محدود است. در ایالات متحده آمریکا؛ قانون اساسی، قانون جزا، قانون تجارت، قانون آیین دادرسی مدنی واحدی وجود دارد. در مواردی که قوانین یکسانی تصویب شده است، دادگاه های ایالتی ممکن است آنها را به گونه ای متفاوت تفسیر کنند، بدون اینکنه دادگاه ملی برای حل منازعات وجود داشته باشد. کنگره دارای صلاحیت قانونی در زمینه هایی مانند ورشکستگی، مالکیت معنوی، حقوق دریایی و کنترل تجارت با کشور های خارجی می باشد. حتی در مواردی که قانون فدرال یکسانی وجود دارد، دادگاه های تجدید نظر مختلف فدرال اغلب به تفاسیر متفاوتی می رسند (کتر، 2012). از نظر تئوری، دیوان عالی ایالات متحده قدرت حل و

فصل این درگیری ها را دارد. در کشور های کامن لا وجود هیئت منصفه مدنی، در دعاوی حقوقی نه تنها بر ساختار آیین دادرسی بلکه بر حقوق ماهوی نیز تاثیر عمیقی گذاشته است (ریشتاین، 1952).

اقرار:

به منظور اجرای بهتر عدالت کیفری، دادستان باید در یک زمان معقول قبل از محاکمه، دفاع را در مورد ارائه هرگونه اعتراف یا اقرار ادعایی به عنوان مدرک در دادگاه ارائه کند. همچنین پیشنهاد می کنیم در مواردی که این اطلاعیه از سوی دادستان صادر می شود، دفاعیات در صورتی که قصد به اقرار یا اقرار غیر ارادی را دارد، تمایل خود را برای تصمیم گیری ویژه در این مورد به دادستان اعلام کند. شواهدی که به دلیل اقرار یا اظهاراتی در ماهیت اعتراف به دست آمده از متهم کشف شده است. یا اقرار یا اظهارات در ماهیت اقرار. پس از اطلاع، دادگاه به طور رسمی به وکیل متهم (یا خود متهم در صورت امتناع از وکیل) توصیه می کند که در صورت تمایل، دادگاه را برای رد شواهدی که به این ترتیب تأمین شده یا اقرار گرفته شده در صورتی که ادعای او چنین باشد. رویه ای که ما شرح دادیم فقط به شواهدی می پردازد که در نتیجه تفتیش و کشف و ضبط و شواهدی متشکل از اعترافات متهم یا ارائه شده توسط متهم به دست آمده است. با این حال، مراحلی که به عنوان روشی برای رسیدگی به شواهدی از این نوع پیشنهاد شده است، به وکیل و دادگاه های بدوی نشان می دهد که بررسی پیش از محاکمه سایر مشکلات شواهدی که حل آنها برای اطمینان از یکپارچگی محاکمه زمانی که انجام شود بسیار مفید خواهد بود و این دادگاه استفاده از چنین رویه هایی را در صورت عملی تشویق می کند. استماع هیئت منصفه. جلسات رسیدگی در مورد قابل قبول بودن اعترافات باید در همه موارد انجام شود خارج از استماع هیئت منصفه جلسات دادرسی در مورد سایر امور مقدماتی باید به گونه ای انجام شود که مصلحت عدالت ایجاد کند یا در صورت درخواست متهم، در صورتی که شاهد باشد. در مورد اظهارات یا اعترافات که توسط یک متهم یا شخص دیگری که متهم و شخصی را که بیانیه را بیان کرده است، اعمال نمی کند، اعمال نمی شود. یا در جنایت علیه متهم اقرار شده باشد

قابل پذیرش بودن اقرار:

(الف) در هر تعقیب کیفری که توسط ایالات متحده یا ناحیه کلمبیا انجام شود، اعتراف، همانطور که در بخش (ه) این قانون تعریف شده است، در صورتی که داوطلبانه داده شود، به عنوان مدرک قابل پذیرش است. قبل از وصول این اقرار به عنوان مدرک، قاضی رسیدگی کننده بدون حضور هیأت منصفه، هر موضوعی را که مربوط به داوطلبانه است، تعیین می کند. اگر قاضی رسیدگی کننده تشخیص دهد که اقرار داوطلبانه انجام شده است، باید به عنوان دلیل پذیرفته شود و قاضی رسیدگی کننده باید به هیئت منصفه اجازه دهد تا شواهد مربوطه را در مورد موضوع داوطلبانه استماع کند و به هیئت منصفه دستور می دهد که چنین اهمیتی را به هیئت منصفه بدهد. اعتراف به عنوان هیئت منصفه احساس می کند که در هر شرایطی سزاوار است.

(ب) قاضی رسیدگی کننده در تشخیص موضوع داوطلبی باید تمام شرایط مربوط به اعتراف را در نظر بگیرد، از جمله مدت زمان سپری شده بین دستگیری و محاکمه متهم اعتراف کننده، در صورتی که پس از دستگیری صورت گرفته باشد. و قبل از محاکمه، آیا چنین متهمی از ماهیت جرمی که به آن متهم شده یا در زمان اعتراف به آن مظنون بوده است، می دانسته است آیا چنین متهمی نصیحت شده یا نمی دانسته است که او چنین نیست. وجود یا عدم وجود هر یک از عوامل فوق الذکر که باید مورد توجه قاضی قرار گیرد، لزوماً در مورد اختیاری بودن اقرار قطعی نیست. و اگر اقرار به هیئت منصفه واگذار شود و این اعتراف ظرف شش ساعت بلافاصله پس از دستگیری یا بازداشت دیگر توسط شخص مزبور انجام یا داده شده باشد.

ج) محدودیت زمانی مندرج در این بند در هر موردی که تاخیر در ارجاع چنین شخص به قاضی یا افسر دیگر بیش از مدت شش ساعت مشخص شود اعمال نخواهد شد. توسط قاضی پرونده با توجه به وسیله حمل و نقل و مسافتی که باید طی شود تا نزدیکترین قاضی یا افسر دیگر در دسترس باشد.

د) هیچ‌یک از موارد مندرج در این بخش نمی‌تواند مانع پذیرش هر گونه اعترافی شود که توسط هر شخص یا داوطلبانه به شخص دیگری بدون بازجویی در هر موردی داده شده است. زمانی که شخصی که چنین اعترافات را انجام داده است در بازداشت دیگری نبوده است.

ه) اصطلاح «اعتراف» همانطور که در این بخش به کار می‌رود به معنای هرگونه اعتراف به جرم به هر جرم کیفری یا هر اظهارات خودسرانه‌ای است که به صورت شفاهی یا کتبی بیان شده یا داده شود (قانون کیفری فدرال آمریکا، 1985).
شهادت:

قضات قانون مدنی معمولاً به سؤال از شهود رسیدگی می‌کنند. اصحاب دعوی حقوق مدنی نقش فعالی در تنظیم سؤالاتی برای قضات دارند، اما نقش مستقیم و فعال برای اصحاب دعوا، مانند معاینه متقابل، غیرعادی است. نقش محدود اصحاب دعوی حقوق مدنی نه تنها تابعی از مقام قضایی است، بلکه منعکس‌کننده سوگیری سیستم قانون مدنی در برابر شواهد مبتنی بر شاهد است. نظام‌های قانون مدنی معمولاً شهادت شهود را یکی از پایین‌ترین استانداردهای اثبات می‌دانند. در مقابل، نظام‌های حقوق عمومی با معاینه اصحاب دعوا از شهود تحت نظارت قضایی مشخص می‌شوند. در حالی که اعتراف می‌شود که شاهدان هستند. در برابر شواهد مبتنی بر شاهد مجدداً، شهادت شهود عموماً به عنوان پایین‌ترین شکل اثبات تلقی می‌شود (بروم، 2009).

ماده 43 قانون آیین دادرسی مدنی آمریکا، شهادت دادن:

شهادت شهود باید در دادگاه علنی گرفته شود، مگر اینکه قانون فدرال، یا سایر قوانینی که توسط دیوان عالی تصویب شده اند، موارد دیگری را پیش بینی کنند. دادگاه ممکن است به دلایل موجه در شرایط قانع‌کننده و با تدابیر مناسب، اجازه شهادت بدهد (بیزال، 2018). شهادت ممکن است با رونوشت تایید شده توسط شخصی که آن را گزارش کرده است ثابت شود.

هزینه حضور شاهدان:

حضور شاهد در هر دادگاه ایالات متحده، یا در برابر یک قاضی دادگاه ایالات متحده، از هر شخصی که بر اساس هر قاعده یا دستوری، مجاز به اخذ استیضاح است. به دادگاه ایالات متحده، هزینه‌ها و کمک هزینه‌های مقرر در این بخش پرداخت خواهد شد. همانطور که در این بخش استفاده می‌شود، اصطلاح "دادگاه ایالات متحده"، علاوه بر دادگاه‌های ذکر شده در بخش 451 این عنوان، شامل هر دادگاهی می‌شود که توسط قانون کنگره در قلمرویی که با هر صلاحیت قضایی ایجاد شده است، ایجاد شود. یک دادگاه منطقه ای ایالات متحده:

(1) به ازای هر روز حضور، مبلغ 40 دلار در روز به یک شاهد پرداخت می‌شود. همچنین حق حضور در زمان حضور و بازگشت از محل حضور در ابتدا و خاتمه آن یا در هر زمانی از زمان حضور به شاهد پرداخت می‌شود.

(2) به شهادتی که با متصدی حمل‌ونقل عادی سفر می‌کند، هزینه‌های واقعی سفر براساس وسیله حمل و نقلی که به طور معقول استفاده می‌شود و مسافتی که لزوماً از طریق کوتاه‌ترین مسیر عملی برای رفت و آمد به محل اقامت شاهد سفر شده است، پرداخت می‌شود.

اسناد:

سردفتر معمولاً نقش مهمی دارد. برخی از جنبه های اصلی این نقش عبارتند از: تهیه پیش نویس: دفاتر اسناد رسمی معمولاً اساسنامه، قراردادها، وصیت نامه ها، نقل و انتقالات زمین و غیره را پیش نویس می کنند. در حالی که ممکن است وکلا نیز در این امر دخیل باشند، یافتن دفاتر اسناد رسمی که اکثر این نوع را انجام می دهند غیرعادی نیست. از کار تصدیق: زمانی که یک دفتر اسناد رسمی قانون مدنی سندی را تصدیق می کند، به یک «عمل عمومی» تبدیل می شود که بیش از یک بیان ساده از آنچه سردفتر شاهد بوده است، می شود. همچنین به آنچه که طرفین «گفته اند» اهمیت دارد. بنابراین، اظهارات مغایر با یک عمل عمومی در دادگاه غیرقابل قبول است. برای اعتراض به یک عمل عمومی نیاز به یک روند قضایی جداگانه است که به ندرت انجام می شود. صیانت از سوابق: دفاتر اسناد رسمی قانون مدنی موظفند از هر سندی که تهیه می کنند رونوشت رسمی نگهداری کنند و به عنوان منبع سوابق رسمی عمل می کنند. شبه انحصارها: معمولاً سردفتر اسناد رسمی یک منطقه جغرافیایی را با محدوده ای محدود به اشتراک می گذارد تعداد دفاتر اسناد رسمی برای به دست آوردن یک موقعیت، سردفترها معمولاً یک آزمون را پشت سر می گذارند و یک منطقه به آنها اعطا می شود. دسترسی به این حرفه به عنوان یک قاعده کاملاً محدود است (بروم، 2009).

در صورتی که سندی که طبق هر مصوبه یا قاعده قانونی لازم است به دادگاه ارائه یا تسلیم یا بایگانی شود، از طریق وسایل الکترونیکی به دادگاه ارائه شده یا تسلیم یا بایگانی شده است:

(الف) یک کپی از آن سند که با وسایل الکترونیکی منتقل شده و به شکل قابل خواندن نمایش داده شده است.

(ب) نسخه چاپی چنین نسخه ای، به عنوان اصل سند تلقی می شود. (قانون جزا و قانون مدنی آمریکا، 2020)

سندی که به صورت مشابه اجرا می شود زمانی نافذ می شود که:

(الف) هر دو یا همه همتایان مطابق با بخش فرعی تحویل داده شده اند.

(ب) هر اقدام دیگری که توسط یک مصوبه یا قاعده قانون برای نافذ شدن سند لازم است، انجام شده باشد. در این بخش، «سند» به

معنای قرارداد یا سند است. (قانون جزا و قانون مدنی آمریکا، 2020)

همچنین در صورتی که کشور فدرال باشد، اختلاف وجود خواهد داشت، در این صورت، حاکمیت قانون باید صلاحیت دادگاه های

فدرال (ملی) و ایالتی (فرعی) را تعیین کند. (اکاتر، 2012).

سند یا قانون رسمی:

در استعلام سند رسمی یا عمل رسمی، به ادعای آن بسنده می شود. سند به طور قانونی صادر شده است یا عمل قانونی انجام شده

است. (بیزل، 2018)

اثبات سابقه رسمی:

(1) سابقه داخلی، هر یک از موارد زیر گواه یک سابقه رسمی است، قلمرو مشمول صلاحیت اداری یا قضایی ایالات متحده:

(الف) انتشار رسمی سوابق.

(ب) یک نسخه تأیید شده توسط افسری که از سوابق قانونی نگهداری می کند - یا توسط معاون افسر،

www.lpc.cdsts.ir

همراه با گواهی حضانت افسر. گواهی باید با مهر و موم ساخته شود؛ توسط قاضی دادگاه در ناحیه یا زیربخش سیاسی محل نگهداری پرونده (بیزل، 2018).

سوگند:

سوگندنامه باید حقایق و دلایل اعتقاد به وجود سوگیری یا تعصب را بیان کند و باید حداقل ده روز قبل از شروع دوره ای به آن رسیدگی شود. طرفین در هر حال می توانند فقط یک مورد از این قبیل سوگندنامه را ارائه کنند. باید همراه با گواهی وکالت باشد که نشان دهد با حسن نیت انجام شده است. (بیزل، 2018) زمانی که تقاضای محاکمه جدید بر اساس سوگندنامه باشد، باید آنها را بایگانی کرد. طرف مقابل 14 روز پس از ابلاغ مهلت دارد استشهادهای مخالف را تنظیم کند. تصدیق به جای سوگند. وقتی این قواعد مستلزم سوگند است، یک تأیید رسمی کافی است. در مورد سوگندنامه ها ممکن است به طور کامل یا جزئی آن را بر اساس شهادت شفاهی یا بر اساس سپرده ها بشنوند. هرگونه سوگندنامه ای که از یک طرح حمایت می کند باید همراه آن ابلاغ شود. به جز ماده 59 (ج) آیین دادرسی مدنی آمریکا در غیر این صورت مقرر می دارد، هرگونه سوگندنامه مخالف باید حداقل 7 روز قبل از جلسه ابلاغ شود، مگر اینکه دادگاه در زمان دیگری اجازه خدمت را می دهد (بیزل، 2018).

معاینه:

(الف) ممکن است با اطلاع همه طرفین و شخص مورد نظر انجام شود.

(ب) باید زمان، مکان، نحوه، شرایط و محدوده معاینه و نیز مشخص کند.

(ج) شخص یا افرادی که آن را انجام خواهند داد مشخص گردد.

مطالب، گزارش ممتحن باید کتبی باشد و باید به تفصیل یافته ها را بیان کند. از جمله تشخیص ها، نتیجه گیری ها و نتایج هر آزمایش. اگر گزارش یک معاینه ارائه نشود، دادگاه می تواند شهادت بازپرس را در دادگاه رد کند.

کارشناسی:

الف) تودیع کارشناس که ممکن است شهادت دهد. یک طرف می تواند هر شخصی را که به عنوان کارشناس شناسایی شده است مستلزم گزارش کارشناس باشد، سپرده (B)(2)(a) عزل کند کارشناس که ممکن است نظرات او در دادگاه ارائه شود. اگر قانون 26 (آیین دادرسی مدنی آمریکا)، صرف نظر از (B)(2)(a) گذاری تنها پس از ارائه گزارش انجام می شود. ارائه گزارش طبق ماده 26 شکل ارتباطات، به جز:

تا جایی که ارتباطات مربوط به غرامت برای مطالعه یا شهادت کارشناس باشد. حقایق یا داده هایی را که وکیل طرف ارائه کرده است و کارشناس در شکل دهی نظراتی که باید بیان شود، شناسایی کند. یا

مفروضاتی را که وکیل طرف ارائه کرده است و کارشناس در تشکیل نظراتی که باید به آنها اتکا کرده است، شناسایی کند. کارشناس فقط برای آماده سازی آزمایشی استخدام شده است. به کارشناس هزینه معقولی برای زمان صرف شده برای پاسخ به کشف طبق ماده 26(A)(4)(b) یا (D) بپردازد (بیزل، 2018).

ادله الکترونیک آمریکا:

دنایای دیجیتال به منبع اصلی شواهد تبدیل شده است و قابل پذیرش بودن و وزن شواهد الکترونیکی به موضوعی اجتناب ناپذیر برای وکلا و قضات تبدیل شده است. «داده های الکترونیکی اطلاعاتی در قالب ایمیل، تبادل اطلاعات الکترونیکی، سوابق چت آنلاین، وبلاگ ها، پیام کوتاه، امضای الکترونیکی، نام دامنه و غیره و اطلاعات ذخیره شده در رسانه های الکترونیکی است.» (بولیو، 2015)

داده‌های دیجیتالی داده‌های خالص هستند و تعیین منشأ، سازنده و اصلاح آن پس از شکل‌گیری و تشخیص صحت و اعتبار آن دشوار است (بولیو، 2015). در آمریکا، شواهد الکترونیکی یا دیجیتالی شامل اطلاعات ذخیره شده یا منتقل شده توسط یک دستگاه کامپیوتری، فلش کارت در دوربین‌های دیجیتال، تلفن‌های همراه، سی دی و موارد مشابه است. در سراسر حوزه‌های قضایی، شواهد الکترونیکی به «هر گونه اطلاعات تولید، ذخیره یا منتقل شده به شکل دیجیتالی اشاره دارد، که ممکن است بعداً برای اثبات یا رد یک واقعه مورد مناقشه قانونی مورد نیاز باشد. شواهد به سه دسته تقسیم شدند: (1) رویه‌های احراز هویت، (2) نرم‌افزار قضات، و (3) قدردانی از قضات قابل پذیرش بودن مدارک الکترونیکی در محاکم حقوقی و اصالت آن دو جنبه اصلی ادله الکترونیکی است که نه تنها به گفتمان علمی، بلکه مهمتر از آن، موضوع حقوقی است (جانیک، 2021). تقریباً غیرممکن است که به طور خلاصه موقعیت حقوقی در مورد هر موضوع حقوقی در ایالات متحده را خلاصه کنید، عمدتاً به این دلیل که تابع یک سیستم فدرال است. هر ایالت قوه قضاییه مستقل خود را دارد و قواعد رویه‌ای و شواهدی خود را اعمال می‌کند. (اسوالز، 2018)

منابع شواهد الکترونیکی:

تکنیک‌های مختلفی وجود دارد که قادر به ایجاد شواهد در قالب دیجیتال هستند. کامپیوتر منبع اصلی شواهد الکترونیکی است. کامپیوتر در اینجا به معنای هر وسیله الکترونیکی است که داده‌ها را با سرعت بالا بر اساس دستورالعمل‌های برنامه‌ریزی شده می‌پذیرد، پردازش می‌کند و آنها را ذخیره می‌کند. به این معنا، این اصطلاح شامل طیف وسیعی از ابزارها مانند تلفن همراه، دوربین، پخش کننده موسیقی، ماشین حساب، متر، دستگاه‌های خودپرداز، ترافیک می‌شود. چراغ‌ها، دستگاه‌های ردیاب خودرو و غیره. همه این دستگاه‌ها به همان اندازه که دارای CPU، حافظه، دستگاه‌های ورودی و خروجی، صفحه نمایش هستند و با نرم‌افزارهای عملیاتی بارگذاری می‌شوند، در نوع خود رایانه هستند. این دستگاه‌ها به طور فزاینده‌ای توسط افراد و سازمان‌ها به عنوان بخشی از فناوری اطلاعات مورد استفاده قرار می‌گیرند، شبکه‌ای است که رایانه‌های سراسر جهان را از طریق ماهواره و تلفن به هم متصل می‌کند و کاربران را با سایر شبکه‌های خدماتی مانند ایمیل و شبکه جهانی وب متصل می‌کند. منابع دیگر عبارتند از اینترنت، وای فای (وفاداری بی سیم) - از امواج رادیویی برای انتقال داده و بلوتوث استفاده می‌کند که دستگاه‌ها را در یک برد کوتاه به هم متصل می‌کند (آدمو یانیه، 2019). در ایالات متحده، کشف اطلاعات ذخیره شده الکترونیکی (ESI) به طور خاص در قوانین فدرال دادرسی مدنی ایالات متحده پیش بینی شده است.

مدارک الکترونیکی:

شواهد الکترونیکی تولید شده را می‌توان به عنوان استفاده از ماشین‌ها یا تجهیزات الکترونیکی، کنترل شده یا از طریق امواج ماهواره‌ای یا از طریق کامپیوترهای کابلی و سایر اشکال ذخیره‌سازی و سیستم‌های ارتباطی به عنوان مدارک در دادگاه تعریف کرد. چنین شواهد را می‌توان از ایمیل‌ها، گزارش‌های تلفن، گزارش تراکنش‌های POS و ATM، سوابق رسانه‌های اجتماعی مانند فیس‌بوک، توییتر، واتساپ، اینستاگرام، ویدیوهای یوتیوب، محتوای دیجیتال در DVDS، CDS، دیسک‌های فلش، داده‌های بازیابی شده از Clod به دست آورد. محاسبه. مشخصه اصلی این دسته از اسناد این است که مگر اینکه چاپ نشده باشند، بدون کاغذ هستند و اگرچه در اشیای محسوس موجود هستند، قابل مشاهده هستند اما نامحسوس. (آدمو یانیه، 2019) فراگیر شدن فناوری گوشی‌های هوشمند، ضبط مکالمات را برای مردم آسان‌تر کرده است. در استفاده از فناوری ارتباطات دیجیتال، ایمیل، پیامک و بسترهای شبکه‌های اجتماعی - فرصت‌های جمع‌آوری مخفیانه شواهد را بسیار گسترش داده است. به طور مخفیانه شواهد الکترونیکی، اغلب به شکل مکالمات ضبط شده، ایمیل‌های هک شده، یا متن‌های کپی شده به دست آورده شده است. دادگاه‌هایی که با این درخواست‌ها مواجه می‌شوند با یک کار چالش برانگیز مواجه می‌شوند. از یک طرف، این شواهد اغلب مرتبط هستند و در برخی موارد ممکن

www.lpc.cdsts.ir

است به شدت برای یک موضوع مورد اختلاف اثبات کنند. اما از سوی دیگر، اعتراف معمول به این نوع شواهد آسیب قابل توجهی به همراه دارد (شافر، 2006).

تعریف شواهد الکترونیکی و ماهیت متفاوت آن:

شواهد الکترونیکی را می توان اینگونه تعریف کرد: «هر داده ای که با استفاده از رایانه ذخیره یا منتقل می شود که پشتیبانی یا رد می کند. نظریه ای در مورد چگونگی وقوع جرم یا عناصر مهم جرم مانند عمد یا حقایق. داده هایی که در این تعریف به آنها اشاره می شود اساساً ترکیبی از اعداد هستند که اطلاعات انواع مختلفی از جمله متن، تصویر، صدا و ویدئو را نشان می دهند. شواهد الکترونیکی را نیز می توان اینگونه تعریف کرد. "اطلاعات و داده های ذخیره شده، دریافت یا ارسال شده توسط یک دستگاه الکترونیکی".

ویژگی های شواهد الکترونیکی:

- طبیعت پنهان، به عنوان مثال، اثر انگشت و DNA و غیره.
- به راحتی قابل تغییر یا قابلیت تخریب است.
- مرز کمتر یا فاقد صلاحیت قضایی.
- زمان مهم است.

ویژگی های فوق نشان می دهد که ماهیت شواهد الکترونیکی با شواهد فیزیکی کاملاً متفاوت است. بر اساس آن طبقه بندی های مختلفی از شواهد الکترونیکی ساخته شده است. سه نوع است که بر حسب میزان مشارکت انسان ساخته می شود. (عباسی، 2020)

شواهد الکترونیکی:

داده هایی (شامل خروجی دستگاه های آنالوگ یا داده ها در قالب دیجیتال) که توسط هر دستگاه، رایانه یا سیستم رایانه ای ساخته دست بشر دستکاری، ذخیره یا مخابره می شوند یا از طریق یک سیستم ارتباطی منتقل می شوند که پتانسیل ایجاد واقعیت را دارد. گزارش هر یک از طرفین محتمل تر یا کمتر از آن چیزی است که بدون شواهد وجود دارد.

فراداده:

فراداده اساساً داده ای در مورد داده است. در اسناد الکترونیکی، اسناد فیزیکی را می توان تحت بررسی دقیق قرار داد و داده های موجود در آن در سند را می توان با جزئیات زیادی تجزیه و تحلیل کرد.

چالش های مربوط به صحت شواهد الکترونیکی می تواند شامل موارد زیر باشد:

1. ادعایی مبنی بر تغییر، دستکاری یا آسیب رساندن سوابق بین زمان ایجاد تا زمانی که در دادگاه به عنوان مدرک ظاهر می شوند.
2. قابلیت اطمینان برنامه کامپیوتری که رکورد را ایجاد کرده است، ممکن است مورد سؤال قرار گیرد.
3. هویت نویسنده ممکن است مورد مناقشه باشد: به عنوان مثال، شخصی که مسئول نوشتن نامه در قالب پردازش کلمه، پیامک یا ایمیل است، ممکن است مخالفت کند که متن را نوشته است، یا مدرک کافی برای آن ارائه نشده است.

نشان دادن ارتباط بین شواهد و شخصی که مسئول نوشتن ارتباط است.

4. شواهد یک وب سایت شبکه اجتماعی ممکن است در مورد قابلیت اطمینان آن مورد تردید قرار گیرد.
5. ممکن است توافق شود که عملی انجام شده و ضبط شده است، اما موضوع ممکن است این باشد که طرفی که مدارک را ارائه می‌کند ثابت کند که در جایی که دیگران ممکن است به یک دستگاه (مانند تلفن همراه) دسترسی داشته باشند، هیچ چیز وجود نداشته است.
6. شخصی که ادعا می‌شود از پین، رمز عبور خود استفاده کرده یا روی نماد «می‌پذیرم» کلیک کرده است، این شخص واقعاً این عمل را انجام داده است.
7. داده‌های مربوط به شبکه‌های محلی، و اینکه آیا نیاز به دریافت تصویری از شبکه کامل وجود دارد، در صورت امکان. اگر تصویری از هر رایانه‌ای که شبکه را تشکیل می‌دهد گرفته شود، مشکل رایانه‌های تحت شبکه این است که نشان داده شود چه کسی در چه زمانی به کدام رایانه دسترسی داشته است و آیا این دسترسی حسابرسی می‌شود. مکانیسم‌های امنیتی موجود در شبکه در هنگام اثبات اصالت مورد توجه قرار خواهند گرفت.
8. داده‌های اینترنت نیز با مشکلاتی روبرو هستند، زیرا ممکن است به داده‌های به‌دست‌آمده از رایانه‌های راه دور، رایانه یک محقق و شاید شواهد رهگیری شده اعتماد شود.
9. در مواردی که داده‌ها به طور مداوم به روز می‌شوند، مانند پایگاه‌های داده تراکنش‌ها، یا وب سایت‌هایی که به طور مداوم به روز می‌شوند، این امر مشکلاتی را ایجاد می‌کند، زیرا شواهد مربوطه در لحظه هستند، که ممکن است به دست آوردن آن بسیار دشوار باشد.
10. احراز هویت اطلاعات در سایت‌های رسانه‌های اجتماعی مجموعه‌ای از مسائل منحصر به فرد خود را ارائه می‌دهد. اولاً، تعیین نویسنده سند می‌تواند دشوار باشد، زیرا سایت‌های رسانه‌های اجتماعی معمولاً تعدادی از افراد را در یک صفحه می‌نویسند. ثانیاً اثبات هویت یک نویسنده می‌تواند دشوار باشد، زیرا هنوز هم می‌توان یک پروفایل اینترنتی بدون نیاز به اثبات هویت ایجاد کرد.

تجزیه و تحلیل شواهد دیجیتال:

شواهد دیجیتال نه تنها ملزم به به دست آوردن و کپی مدارک دیجیتالی است که ارزش اثباتی بالایی دارد، بلکه باید تجزیه و تحلیل شواهد را نیز ارائه دهد. تجزیه و تحلیل شواهد شامل بررسی متن داده‌ها و ویژگی‌های داده‌ها خواهد بود. این تمرین همچنین ممکن است شامل، اما محدود به این نخواهد بود، عدم ارزیابی شواهد دیجیتال می‌تواند منجر به فرضیات نادرست شود.

شواهد و مدارک:

شواهد به شکل دیجیتال ویژگی‌های مهمی را با سایر انواع شواهد مشترک دارند. شواهد شاهد عینی، شواهد ردیابی پزشکی قانونی مانند DNA و اثبات با سند، همگی می‌توانند مبنایی برای استدلال قیاسی برای تعیین ارزش اثباتی یک مورد از شواهد دیجیتالی فراهم کنند، اگر از محدودیت‌های این قیاس آگاه باشیم. به عنوان مثال، مغز انسان چیزی فراتر از یک کامپیوتر است، اما در حال حاضر تنها مدارک الکترونیکی و نه شاهدان عینی، مشمول شهادت کارشناسان هستند. با این حال، متخصص شواهد دیجیتال، شغل متفاوتی با کار یک تحلیلگر DNA یا یک حشره‌شناس قانونی دارد و به ویژه با انتزاعات ریاضی به جای اشیاء تجربی سر و کار دارد. بنابراین، یافته‌های او معمولاً به شکل احتمالات تطبیق یا سایر قابل سنجش و تعمیم نخواهد بود.

شواهد مستقیم و غیر مستقیم:

«شواهد قضایی برای اثبات حقایق استفاده می‌شود که حقایق موضوع را می‌توان به درستی استنباط کرد». ممکن است استنباط شود، شواهد غیر مستقیم است. اگر حقایق مورد بحث مستلزم اثبات وجود سابقه الکترونیکی باشد، ثبت الکترونیکی خود مدرک مستقیمی است. شواهد مستقیم به شواهدی اطلاق می‌شود که حقایق موضوع را اثبات می‌کند و شواهد غیرمستقیم به عنوان شواهدی تعریف می‌شود که حقایقی را ثابت می‌کند که به حقایق موضوع مربوط می‌شوند. وجود یک شیء فیزیکی می‌تواند شواهد مستقیم یا شواهد غیرمستقیم باشد. با این حال، مگر اینکه وجود، ماهیت یا شرایط ایجاد یا ذخیره یک رکورد الکترونیکی خود یک واقعیت مورد بحث باشد، بیشتر اوقات از شواهد الکترونیکی به عنوان مدرک غیرمستقیم برای اثبات برخی از حقایق استفاده می‌شود که از آنها حقایق مربوط می‌شود. ممکن است استنباط شود. به عنوان مثال، اگر یک پرونده الکترونیکی وارد شود، شواهدی برای نشان دادن اینکه الف به B بدهی دارد، ثبت الکترونیکی به عنوان شواهد غیرمستقیم فقط ثابت می‌کند که سابقه ای وجود دارد که الف به B بدهی دارد، و لازم است استنباط اضافی انجام شود که A واقعاً به B بدهی دارد. اینکه شواهد به شکل الکترونیکی هستند، مانعی برای پذیرش آن نبوده است. قضات سوابق دیجیتالی محصول دستگاه‌های مکانیکی و ضبط خودکار، عکس، نوار ضبط، فیلم ضبط خودکار را پذیرفته‌اند.

مدارک به دو صورت دیجیتال و آنالوگ:

اگرچه بین نسخه آنالوگ یا غیرالکترونیکی یک مدرک و معادل الکترونیکی آن تفاوت‌هایی از نظر شکل و قالب وجود دارد، اما اگر تفاوت‌ها با اهمیت نباشد، دادگاه‌ها شواهد الکترونیکی را به نفع سایر اشکال ادله رد نمی‌کنند. این تفاوت‌ها ممکن است بسته به حقایق مورد بحث با اهمیت باشد: نمایش جایگزین داده‌ها به شکل دیجیتال، به شکل قابل خواندن توسط انسان روی صفحه یا روی یک تکه کاغذ چاپ شده، ممکن است قابل توجه باشد.

فراداده و شواهد الکترونیکی:

با این حال، بین یک سند به شکل دیجیتال (و محتوای سند دیجیتال به عنوان یک چاپ) و ابرداده که به طور منطقی با سند به شکل دیجیتال مرتبط است، تمایزی وجود دارد. ابرداده ممکن است مرتبط باشد، یا به عنوان شواهد غیرمستقیم در رابطه با سند به شکل دیجیتال، یا خود ممکن است مرتبط باشد. شواهد مستقیم به عنوان مثال، وقتی چندین نسخه از یک سند دیجیتال وجود دارد، ابرداده به عنوان شواهد غیرمستقیم، طرفین را قادر می‌سازد تا مرتبط‌ترین نسخه سند را شناسایی کنند. از سوی دیگر، جایی که ادعایی وجود دارد که کاربر با دستکاری ابرداده فایل مانند مهر تاریخ و زمان آن به نفع خود، تاریخ و زمان صحیح فایل به واقعیت موضوع تبدیل می‌شود و ابرداده مدرک مستقیم است. در چنین حالتی ممکن است لازم باشد فراداده به شکل قابل خواندن توسط انسان ارائه شود (ماسون، 2020).

وسیله اثبات

تمام شواهد مستقیم و غیرمستقیم مورد استفاده برای اثبات یک واقعیت موضوع یا یک واقعیت مربوط به یک (یا چند) از اشکال زیر است: شهادت، شنیده‌ها، اسناد و مدارک واقعی.

شواهد واقعی:

اصطلاح «شواهد واقعی» معمولاً در عمل استفاده نمی‌شود، و به بهترین وجه به عنوان «اشیای مادی غیر از اسنادی که برای بازرسی دادگاه ارائه شده‌اند» توصیف می‌شود. پروفیسور اسمیت معتقد بود که هیچ تعریف معتبری از «شواهد واقعی» وجود ندارد، و پیشنهاد

کرد که «جایی که یک سند صرفاً برای اثبات این واقعیت ارائه می‌شود (و نه برای اثبات واقعیتی که در آن بیان شده است)، به درستی توصیف نمی‌شود. از سوی دیگر، کراس و تاپر پیشنهاد کردند که «توافق عمومی» وجود دارد که «شواهد واقعی» تولید مواد را پوشش می‌دهد. مواردی برای بازرسی قاضی یا هیئت منصفه در دادگاه برای رسیدن به نتایج خود بر اساس تصور خود. برای برجسته کردن تفاوت بین شواهد واقعی و شنیده‌ها در شواهد الکترونیکی، پروفیسور دانیل سنگ و سریرام اس. چاکراورتی طبقه بندی زیر را فرموله کردند: داده‌های دیجیتال که روی یک دستگاه ذخیره می‌شوند. دستگاهی که داده‌ها را پردازش می‌کند، و دستگاهی که داده‌ها را پردازش و ذخیره می‌کند. اولین مورد شنیده‌ها است، زیرا دستگاه رکوردی از ادعاهای انسان است. در مورد دستگاه‌های دوم و سوم که داده‌ها بدون دخالت انسان تولید می‌شوند، شواهد واقعی است. اگر داده‌ها رکوردی از ادعاهای انسانی باشد، شنیده می‌شود. اگرچه این تمایز واضح است، اما اعمال آن در عمل دشوار است.

شواهد به صورت آنالوگ:

رسیدگی به شواهد به شکل آنالوگ (که قبل از استفاده و پذیرش رایانه‌های دیجیتال انجام می‌شود)، مارشال جی: نوار ضبط شده را با عکس‌ها تشبیه کرد و اشاره کرد که فقط همانطور که شواهدی از چیزهایی که از طریق تلسکوپ یا دوربین دوچشمی دیده می‌شوند پذیرفته شده‌اند که در غیر این صورت با چشم غیرمسلح نمی‌توان آنها را دید، همین امر در مورد دستگاه‌هایی برای برداشتن، ارسال و ضبط مکالمات صدق می‌کند، اما خاطرنشان کرد:

به نظر این دادگاه اشتباه نمی‌کنم که قانون مدارک را که می‌توان با تکنیک‌ها و دستگاه‌های جدید به دست آورد، به شرط اثبات صحت ضبط و شناسایی صحیح صداهای ضبط شده، اشتباه کرد. مشروط بر اینکه شواهد مرتبط و در غیر این صورت قابل قبول باشد، ما راضی هستیم که ضبط نوار در مدارک قابل قبول است. اگرچه قانون بهترین شواهد در حال حاضر به شدت محدود شده است، اما در مورد دادرسی مدنی و کیفری اعمال می‌شود. اما از آنجایی که فرمول‌های قانونی این قاعده در بند 8 قانون مدارک مدنی 1995 و 133 قانون عدالت کیفری 2003 این تفاوت را حفظ می‌کند. بین شواهد اولیه و ثانویه، بسته به اینکه شواهد به صورت آنالوگ یا الکترونیکی باشند، پیامدها متفاوت است. در دنیای فیزیکی، مدرک اولیه یک سند اصلی است و مدرک ثانویه به صورت کپی از اصل است. قانون بهترین مدرک مستلزم تولید سند اصلی برای اثبات محتوای مورد نظر است و ارائه رونوشت‌ها شواهد حقیر تلقی می‌شود.

بهترین شواهد:

بهترین قاعده شواهد را می‌توان از دو منظر در نظر گرفت. می‌توان آن را به عنوان یک قاعده شمول در نظر گرفت که بر اساس آن هر آنچه بهترین دلیل باشد قابل پذیرش است، بنابراین بر قواعد استثنایی مانند قاعده شنیده‌ها غلبه می‌کند. به طور متناوب، می‌توان آن را به عنوان یک قانون استثنا در نظر گرفت، به طوری که هر چیزی که بهترین نباشد، شواهد غیر قابل قبول است. قانون بهترین مدرک عملاً محدود به الزام طرفی است که دارای سند اصلی است و برای اظهارات ثبت شده در سند (شواهد اولیه) به آن استناد می‌کند، از ارائه سند اصلی به عنوان مدرک اولیه و در عوض، تولید کپی یا جایگزین (ثانویه مدرک) در جای خود خودداری نکند. در مواردی که دلایل موجهی برای عدم ارائه سند اصلی وجود داشته باشد، شواهد ثانویه، حتی به صورت شهادت شفاهی، مجاز است.

شواهد ثانویه:

علاوه بر این، اسناد دیجیتال ممکن است خود ذخیره، تغییر، گردآوری و جمع‌آوری شوند و اسناد جدید به خودی خود اسناد اصلی باشند. مورد کانادایی R v Bell در این زمینه آموزنده است. در این مورد، نرم‌افزار رایانه‌ای بانک، تراکنش‌های مختلف حساب‌های

چک مشتریان خود را به صورت ماهیانه برای هر حساب پردازش می‌کرد. دو نسخه یکسان از صورت‌حساب ماهانه چاپ شد، یکی برای مشتری و دیگری برای بانک. بانک حفظ کرد. کپی آن از صورت‌حساب ماهانه، اما سابقه ای از معاملات را حفظ نکرده است. قاضی دادگاه بر این باور بود که یک کپی از بیانیه قابل پذیرش نیست زیرا اطلاعات تراکنش ذخیره شده در رایانه، سابقه و «سوابق» اصلی به عنوان سابقه یک مؤسسه مالی (و نسخه بعدی آن) دیگر وجود نداشت. در دادگاه تجدید نظر، این تحلیل رد شد. Weatherston JA خاطر نشان کرد که شکلی که اطلاعات در آن ثبت می‌شود ممکن است هر از گاهی تغییر کند، و شکل جدیدی که اطلاعات در آن ثبت می‌شود، مانند گردآوری یا جمع‌آوری رکوردهای دیگر، به همان اندازه رکوردی از آن نوع اطلاعات است. دادگاه بیانیه ماهانه را چنان «سابقه» تشخیص داد که معاملات یک مؤسسه مالی را ادغام کرد و درخواست تجدیدنظر را مجاز دانست (ماسون، 2020).

چالش‌های مربوط به صحت شواهد الکترونیکی:

می‌توان صحت مدارک الکترونیکی را به طرق مختلف به چالش کشید، اگرچه به نظر می‌رسد بسیاری از موارد گزارش شده نشان می‌دهد که یک وکیل صرفاً ادعا می‌کند که صحت، اعتبار یا دقت شواهد قابل اعتماد نیست. و سپس دادگاه باید پاسخ مناسبی را به ادعای مطرح شده تعیین کند. یا یک وکیل ممکن است در مورد صحت شواهد اعتراض خاصی نداشته باشد. جورج ال. پل بر این عقیده است که شرط اساسی برای احراز هویت شواهد الکترونیکی تا حد زیادی به یک «نمایش بی‌اهمیت» بدتر شده است، و بدون اثبات اینکه اطلاعات در یک سیستم قابل اعتماد ایجاد و ذخیره شده است، تداوم نگهداری لازم برای نشان دادن است. که یک سند الکترونیکی معتبر است، دیدگاهی که اتخاذ می‌شود این است که اصالت مدارک الکترونیکی موضوع بی‌اهمیتی نیست و فراتر از اثبات تداوم نگهداری آن است. اعتراض معتبر به اصالت آن ممکن است شواهد الکترونیکی را غیرقابل قبول کند، همانطور که دفاع قوی از صحت مدارک الکترونیکی ممکن است مقبولیت آن را حفظ کند.

نتیجه‌گیری:

رویکرد کشور ایران: در حقوق ایران، قانونگذار در قانون تجارت الکترونیک دلیل الکترونیک را دارای اعتبار و قابل استناد می‌داند که نشان دهنده اعتبار این ادله نسبت به ادله سنتی است و این قانون داده پیام و امضای الکترونیکی را معادل نوشته و امضای سنتی می‌داند و از طرفی مطابق این قانون اسناد و ادله اثبات دعوی می‌توانند به صورت داده پیام باشند و در هیچ محکمه یا اداره دولتی نمی‌توان صرفاً به دلیل شکل این ادله آن‌ها را رد نمود و اصل صحت در مورد اسناد الکترونیکی نیز جاری می‌باشد. از نظر قانونگذار ادله الکترونیکی دارای اعتبار است ولی در مواقعی که به این ادله استناد می‌شود (چه عادی و چه مطمئن) استناد کننده به آن را با مشکل روبه‌رو می‌کند؛ زیرا بر دوش آن بار سنگینی وجود دارد اگر چه اصل بر صحت آن‌ها است و تا زمانی که طرف دعوی به اصالت سند اعتراض نکرده است آن سند محمول بر صحت خواهد بود. دادرس نیز نمی‌تواند به دلیل ایمن نبودن فناوری مورد استفاده سند و یا امضا آن سند را نامعتبر بشناسد.

رویکرد کشور آمریکا: سیستم ایالات متحده نشان می‌دهد که، ادله سنتی قابلیت پذیرش برخی از انواع اثبات الکترونیکی را کمی ساده‌تر کرده است. استفاده از شواهد الکترونیکی در ایالات متحده حیاتی شده است. علاوه بر سوابق رایانه‌ای، شواهد حیاتی ممکن است از وب سایت‌های اینترنتی، اتاق‌های گفتگو، فایل‌های برنامه کاربردی و ایمیل‌ها نیز به دست آید. در کشور آمریکا، دنیای دیجیتال اکنون مملو از شواهد است: اظهارات مستقیم از طریق اینترنت. ارتباطات بین تلفن و سایر دستگاه‌ها؛ پیام‌هایی که توسط

www.lpc.cdsts.ir

یک نویسنده شناخته شده، ناشناس یا توسط شخصی ارسال شده است که قابل ردیابی نیست. ما هر روز با تعدد ادعاهای مستقیم و غیرمستقیم (چه به صورت واقعی) سروکار داریم.

مقایسه و چالش ها: فلسفه اساسی هر دو نظام حقوقی در شواهد یکسان است، برای به دست آوردن شواهد قابل اعتماد و معتبر روش ها ممکن است متفاوت باشد اما نتایج نهایی یکسان است. در دوره کلاسیک که شواهد فیزیکی بود، توجه روی اعتبار کاغذ یا شخص بود و ایجاب می کرد که سند نباید جعل شود و از آنجا که اعتبار سند یا شواهد مبتنی بر شهادت شفاهی بود، تطهیر شاهد انجام می شد. این موضوع در شواهد الکترونیکی متفاوت است، زیرا حالت مجازی است، بنابراین قابلیت اطمینان سیستم مورد توجه قرار می گیرد. سیستمی که شواهد را تولید می کند باید قابل اعتماد باشد. اگر سیستمی که از آن تولید می شود قابل اعتماد باشد، مدارک تولید شده توسط رایانه معتبر تلقی می شوند و نیازی به امضا ندارند. سیستم به عنوان قابل اعتماد مورد استفاده در طول دوره عادی کسب و کار در نظر گرفته می شود. در این گونه شواهد نیازی به شهادت نیست. در صورت وجود شواهد ذخیره شده در رایانه، برای بخشی که توسط انسان تولید می شود، شهادت لازم است. شواهد الکترونیکی ماهیت متفاوتی نسبت به شواهد فیزیکی دارند. گاهی به عنوان مدرک مستند، گاهی به عنوان مدرک غیرمستقیم و گاهی به عنوان چیزی کاملاً وابسته به نظر فنی تلقی می شود. در گذشته شهادت شفاهی از اهمیت بالایی برخوردار بود که جای خود را به مدارک اسنادی و اکنون اسناد الکترونیکی داده است.

منابع:

- اسدی، خالقداد (1397). ادله اثبات دعوا (در فقه و حقوق). مجله علمی تخصصی انجمن علمی - پژوهشی فقه و حقوق قضایی، صفحات 46-4، زمستان.
- اکبری، محسن (1384). بررسی موانع حقوقی توسعه خرید و فروش الکترونیکی در ایران. طرح توسعه موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، ص 89.
- بهرامی، زهره (1396). جایگاه کارشناسی در ادله اثبات دعوا. فصلنامه تحقیقات حقوقی معاهده شماره 2، زمستان.
- جلالیان، عسکر (1401). ادله الکترونیکی در حقوق ایران. نشر دادگستر، چاپ دوم.
- روحی مستعلی بیگلو، رباب (1395). جایگاه ادله الکترونیکی در اثبات جرایم در نظام جزایی ایران و آمریکا. کنگره بین المللی جامع حقوق ایران.
- رضائی، علی (1393). حقوق تجارت الکترونیکی. بنیاد حقوقی میزان، چاپ دوم.
- زر کلام، ستار (1382). امضای الکترونیکی و جایگاه آن در نظام ادله اثبات دعوا. مدرس، دور 7، شماره 1، بهار.

www.lpc.cdsts.ir

- زرکلام، ستار (1384). قانون تجارت الکترونیکی و الفبای الکترونیکی. مجموعه مقالات همایش بررسی جنبه های حقوقی فناوری اطلاعات، قم، انتشارات سلسبیل.
- شهبازی نیا، مرتضی (1399). قانون حاکم بر ادله اثبات دعوا در حقوق بین الملل خصوصی (مطالعه تطبیقی در حقوق ایران و انگلیس). فصلنامه پژوهش های حقوق تطبیقی، دوره 24، شماره 3، صفحات 88-65، پاییز.
- شمس، عبدالله (1384). آیین دادرسی مدنی. تهران، انتشارات دراک، ج3، ص 162.
- شمس، عبدالله (1397). قانون مجازات اسلامی. انتشارات دراک، چاپ 21.
- شمس، عبدالله (1397). قانون آیین دادرسی مدنی. انتشارات دراک، چاپ 22.
- طباطبایی، سید محمد صادق (1400). جایگاه ادله اثبات دعوا در داوری داخلی. فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره 51، شماره 3، صفحات 466-447، پاییز.
- قاجار، سیامک (1374). مطالعه تطبیقی ادله اثبات در محیط های دیجیتال (ادله کامپیوتری) با توجه به حقوق ایران. دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک.
- قلی زاده نوری، فرهاد (1379). اصطلاحات کامپیوتری میکرو سافت. انتشارات آذر باد، ج4.
- کاتوزیان، ناصر (1380). اثبات و دلیل اثبات. تهران، نشر میزان، ج1
- گزارش توجیهی (1380). پیش نویس قانون تجارت الکترونیکی. مرکز اسناد موسسه مطالعه و پژوهش های بازرگانی.
- گاتن، آلن (1383). ادله الکترونیکی، ترجمه مصیب رضائی. تهران، دبیرخانه شورای عالی اطلاع رسانی.
- منصور، جهانگیر (1389). قانون مدنی. نشر دیدار، چاپ 63.
- ولی زاده، رحمان (1400). ارزیابی ادله اثبات دعوا با رویکرد بر اعتبار اقناع وجدان قاضی در صدور حکم. فصلنامه پژوهش های فقه و حقوق اسلامی، سال هفدهم، شماره شصت و چهار، صفحات 184-163، تابستان.
- ویلک، دنیل (1385). اعتبار کیپی های برابر اصل در اسناد الکترونیکی، ترجمه باز یاری سروستانی، غلامعلی. ماهنامه کانون سردفتران، ص 104.

منابع انگلیسی:

- A collection of authors (2020). **Civil law and criminal law. Miscellaneous provisions.**
- A collection of authors (1985). **Federal criminal cod and rules.** West publishing company.
- Boliu (2015). **Problems on the adm issibility of electronic evidence in the Chinese context.** Digital evidence and electronic signature law review.

www.lpc.cdsts.ir

- Martha Shaffer (2006). **Surreptitiously obtained electronic evidence in seven simple steps. Faculty of law, university of Toronto.**
- Dr. Vivienne oconnor (2012). **Common law and civil law traditions. International net work to promote the role of law.**
- David I. Hudson (2018). **The handy supreme court answer book. The Nashville school of law.**
- Hafsa Abasi (2020). **Admissibility of electronic evidence in Islamic law and us law_ need for a new corroboration theory. MA. Arif_E_ Islamic, vol..19**
- Hein kotz (2012). **Contract law in europeand the United States: legal unification in the civil law and common law. University of Hamburg law.**
- Janicel. Andrade _ uelarbeand Constantino (2021) **Exploring frontiers in electronic evidence: the Philippine experience. Philippine social science journal.**
- Julie broome (2009). **Intro to civil law legal systems.www.inprol.org**
- Lee swales (2018). **An analysis of the regulatory environment governing hearsay electronic evidence in south Africa: suggestions for reform_ part two open access online law publications.**
- Max Rhein stein (1952). **Common law and civil law: an elementary comparison. University of Chicago law school.**
- Peter ademu anyebc (2019). **Appraisal of Admissibility of electronic evidence legal proceedings in Nigeria. Journal of law, policy and globalization.**
- Stephenc. Yeazell (2018). **Federal rules of civil procedure, wolters Kluwer.-**
- Shumylo, m (2020). **Informational theory of evidence and the probems of using the electronic means of proving in criminal procedure. Collection of scientific paper national academy of legal sciences of Ukraine.**
- Uncitral model law on electronic commerce with to enactment, 1996. **United nations.**
www.uncitral.org.
-